Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

КОНСТРУКЦІЇ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В МОВОТВОРЧОСТІ ГАННИ САБЛУК

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:
здобувач другого рівня вищої освіти
ОПП «Українська мова та література»
спеціальності 035 Філологія
Крулик Людмила Михайлівна

Керівник: доктор філологічних наук,
проф. Світлана ШАБАТ-САВКА

Рецензенти: доктор філологічних наук, проф. Наталія РУСНАК; доктор філологічних наук, професор кафедри української мови, завідувач кафедри журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Людмила МАРЧУК

До захисту допущено:

протокол засідання кафедри № 7

від «25» листопада 2025 р.

Завідувач кафедри _____ проф. Світлана ШАБАТ-САВКА

Чернівці – 2025

АНОТАЦІЯ

Крулик Л. М. Конструкції експресивного синтаксису в мовотворчості Ганни Саблук.

У кваліфікаційній роботі комплексно досліджено конструкції експресивного синтаксису в поетичному тексті сучасної української поетеси Ганни Саблук з опертям на експресивність як лінгвістичну категорію, з огляду на теоретичні засади експресивного синтаксису як новітнього напряму синтаксичної теорії, з опертям на мовостиль як систему різнорівневих мовних одиниць, що формують лінгвістичний почерк письменниці, її індивідуально-авторську картину світу; на багатому ілюстративному матеріалі проаналізовано функційні можливості еліптичних конструкцій; досліджено експресивно виражальний та функційний потенціал питально-риторичних конструкцій; схарактеризовано двоскладні субстантивні речення та односкладні конструкції іменного типу, зокрема номінативні речення та називний уявлення, що слугують найрелевантнішими маркерами реалізації експресивності в поетичному тексті Ганни Саблук; визначено риторичні звертання, повтори, порівняння як синтаксичні експресеми, що вербалізують інтенції естетичності; окреслено функціональний потенціал афористичних висловлень як універсальних синтаксичних конструкцій, що виявляють поетичний ідіолект Ганни Саблук.

Ключові слова: поетичний текст, експресивність, конструкції експресивного синтаксису, синтаксичні експресеми, мовостиль, естетичність, еліптичні речення, питально-риторичні конструкції, двоскладні субстантивні речення, односкладні речення іменного типу, риторичні звертання, порівняння, повтор, афористичні висловлення, функційний потенціал, комунікативно-інтенційний зміст, Ганна Саблук.

ABSTRACT

Krulyk L. M. Constructions of Expressive Syntax in the Language Creativity of Hanna Sabluk.

The qualification work presents a comprehensive study of expressive syntax constructions in the poetic texts of the contemporary Ukrainian poet Hanna Sabluk, focusing on expressiveness as a linguistic category. The research is grounded in the theoretical foundations of expressive syntax as a modern branch of syntactic theory, and it considers language style as a system of multi-level linguistic units that shape the writer's linguistic signature and her individual-authorial worldview. Based on extensive illustrative material, the functional potential of elliptical constructions is analyzed; the expressive and functional capabilities of interrogative-rhetorical constructions are examined; two-part substantive sentences and one-part nominal-type constructions, including nominative sentences and nominal representations, are characterized as the most relevant markers of expressiveness in Hanna Sabluk's poetic texts. Rhetorical addresses, repetitions, and comparisons are identified as syntactic expressemes that verbalize aesthetic intentions. The functional potential of aphoristic statements as universal syntactic constructions highlighting Hanna Sabluk's poetic idiolect is also outlined.

Key words: poetic text, expressiveness, constructions of expressive syntax, syntactic expressemes, language style, aesthetic function, elliptical sentences, interrogative-rhetorical constructions, two-part substantive sentences, one-part nominal-type sentences, rhetorical addresses, comparisons, repetition, aphoristic statements, functional potential, communicative-intentional meaning, Hanna Sabluk.

ДЕКЛАРАТИВНЕ СТВЕРДЖЕННЯ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ПРО ДОТРИМАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ У КВАЛІФІКАЦІЙНІЙ РОБОТІ

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Людмила КРУЛИК
(підпис)

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ 2
ABSTRACT 3
ДЕКЛАРАТИВНЕ СТВЕРДЖЕННЯ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ПРО ДОТРИМАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ У КВАЛІФІКАЦІЙНІЙ РОБОТІ 4
ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТРУКЦІЙ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В МОВОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ 13
1.1. Експресивність як мовна категорія: суть і функціонування 13
1.2. Конструкції експресивного синтаксису: функційний потенціал та актуальні питання аналізу 16
1.3. Письменницький мовостиль і конструкції експресивного синтаксису 20
1.4. Синтаксичні експресеми в контексті поетичного дискурсу Ганни Саблук 25
Висновки до розділу 1 31
РОЗДІЛ 2. КОНСТРУКЦІЇ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ ЯК ІДІОЛЕКТНІ МАРКЕРИ ПОЕТИЧНОГО МОВОСТИЛЮ ГАННИ САБЛУК 34
2.1. Еліптичні конструкції в поетичному тексті 34
2.2. Питально-риторичні конструкції як синтаксичні експресеми поетичного тексту 41
2.3. Двоскладні субстантивні речення в поетичному мовостилі 49
2.4. Односкладні речення номінативного типу як фігурально-риторичні конструкції поетичного тексту 53
Висновки до розділу 2 56
РОЗДІЛ 3. СИНТАКСИЧНІ ЕКСПРЕСЕМИ В КОНТЕКСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ІНТЕНЦІЙ ЕСТЕТИЧНОСТІ ГАННИ САБЛУК 59
3.1. Риторичні звертання як синтаксичні експресеми поетичного тексту 59
3.2. Порівняння як маркер поетичної естетичності 66
3.3.Повтор як ідіолектний маркер мовотворчості Ганни Саблук 71

3.4. Комунікативно-інтенційний зміст афористичних висловлень у поетичному тексті 75
Висновки до розділу 3 79
ВИСНОВКИ 81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 92

ВСТУП

У сучасних лінгвістичних студіях простежується виразна тенденція до переорієнтації від системно-структурного аналізу мовних явищ до антропоцентричного підходу, який передбачає вивищення ролі мовця як основного суб'єкта текстової комунікації, його намірів і способів вираження авторських інтенцій у художньому тексті. Саме тому особливої ваги набувають дослідження, у яких синтаксичні структури аналізують у лінгвопрагматичному вимірі, з огляду на комунікативні наміри й стратегії автора, засоби відображення індивідуальної картини світу, на експресивний потенціал мовних одиниць у тих або тих дискурсивно-жанрових формах української мови. У цьому аспекті стилістичний, або експресивний, синтаксис вивчає конструкції, здатні завдяки своїй формально-граматичній організації в певному контексті реалізувати емоційно-естетичні інтенції автора, підсилювати виразність висловлення та відтворювати глибинні смисли тексту.

Проблематика експресивного синтаксису посідає вагоме місце в сучасному українському мовознавстві. Розробленням теоретичних і практичних аспектів цього напряму займалися такі Відомі вітчизняні дослідники (Н. Гуйванюк, І. Завальнюк, А. Загнітко, Ю. Зоріна, С. Єрмоленко, Л. Марчук, М. Навальна, Н. Сологуб, Т. Сухар, О. Тараненко, В. Чабаненко, І. Чередниченко, С. Шабат-Савка, В. Шинкарук, Н. Шляхова та ін.) докладно вивчали актуальні питання аналізу категорії експресивності, особливостей функціювання фігурально-риторичних конструкцій, риторичних фігур у різних жанрах та стилістичних формах української мови. У працях мовознавців поняття афективності нерідко ототожнюють із емоційністю, проте їхнє співвідношення не є тотожним. Категорія експресії охоплює значно ширше коло явищ, адже вона передбачає поєднання емоційного, інтенсивного, оцінного й образного складників мовлення, а також безпосередньо пов'язана з комунікативними інтенціями мовця. Вона відображає не лише емоційний стан, а й особистісне ставлення автора до висловленого, способи впливу на адресата та прагнення надати висловленню естетичної виразності.

Конструкції експресивного синтаксису, або синтаксичні експресеми, слугують важливими маркерами індивідуального мовостилю письменника. У поетичному мовленні вони набувають особливої функційної значущості, адже синтаксична організація поезії виходить за межі «звичайного» синтаксису, властивого прозовим чи нейтральним формам комунікації.

Як зауважує Н. Гуйванюк, саме у поетичному тексті синтаксичні конструкції найповніше виявляють свій стилістичний потенціал. Поетична мова, на її думку, є своєрідним концентратом загальнонаціональної мови, у якому найповніше розкриваються її творчі ресурси, семантична глибина, естетична довершеність і експресивно-стилістичне багатство. У поезії мова досягає вершини свого розвитку, адже саме тут вимоги до неї є найвищими: поетичне слово здатне вичерпати всі смислові, емоційні й образні можливості мовної системи, змушуючи мову «перевершити саму себе» [15, с. 409].

Специфіка функціонування синтаксичних конструкцій у поетичному тексті зумовлена ритміко-інтонаційною структурою вірша, особливостями його композиції та активним використанням стилістичних фігур. Під впливом архітектоніки поетичного твору певні синтаксичні моделі набувають нових емоційно-експресивних відтінків, сприяють глибшому розкриттю змісту, підсилюють естетичний вплив тексту й реалізують авторську інтенцію за допомогою тих або тих конструкцій.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибшого вивчення фігурально-риторичних конструкцій у письменницькому мовостилі Ганни Саблук. Попри значну увагу сучасного мовознавства до проблем експресивного синтаксису, відсутній комплексний аналіз синтаксичних експресем у творчості цієї поетеси. Саме в поезії синтаксичні засоби набувають особливого експресивного потенціалу, слугуючи потужним інструментом художнього самовираження, відтворення внутрішнього світу митця та встановлення емоційного зв’язку з читачем. У цьому аспекті експресивний синтаксис – своєрідний ключ до розкриття авторського стилю, індивідуальної манери письма та механізмів естетичного впливу поетичного слова. Відсутність спеціальних лінгвістичних студій, присвячених мовостилю Ганни Саблук, підсилює наукову й практичну значущість даного дослідження.

Мета роботи – дослідити конструкції експресивного синтаксису в мовотворчості Ганни Саблук, з'ясувати їхні структурно-семантичні типи, визначити функційний потенціал та комунікативно-інтенційний діапазон значень у поетичному тексті.

Для реалізації поставленої мети передбачено виконання низки завдань:

1) проаналізувати лінгвістичну категорію експресивності й теоретичні засади дослідження експресивного синтаксису;

2) схарактеризувати особливості функційного потенціалу конструкцій експресивного синтаксису в поетичному тексті та в контексті мовостилю Ганни Саблук;

3) систематизувати синтаксичні експресеми як маркери поетичного ідіолекту Ганни Саблук;

4) з'ясувати функційні можливості еліптичних конструкцій у поетичному тексті;

5) дослідити експресивно виражальний потенціал питально-риторичних висловлень;

6) репрезентувати функційні параметри двоскладних субстантивних речень та односкладних конструкцій іменного типу;

7) представити особливості синтаксичних експресем (риторичних звертань, повторів, порівнянь) як маркерів вербалізації інтенцій естетичності в поетичному тексті;

8) виокремити афористичні висловлення як ідіолектні маркери мовостилю Ганни Саблук.

Об'єкт дослідження – поетичний текст як форма художньої творчості, що вирізняється метафоричною та образною репрезентацією дійсності, філософським осмисленням реального / ірреального світу.

Предмет дослідження – конструкції експресивного синтаксису в поетичних творах Ганни Саблук як маркери її письменницького ідіолекту, з опертям на функціональний потенціал, структурно-семантичні параметри та змістові особливості.

Джерельна база кваліфікаційної роботи сформована на основі поетичних текстів сучасної української поетеси Ганни Саблук – авторки багатьох збірок, яка «від слова до слова, від вірша до пісні на хвилях великої любові і шани» звертається до України, до рідної землі, яка зростила й виплекала поетесу, – Буковини, Кельменеччини, Новоселиці. Картотека фактичного матеріалу становить 1000 прикладів, виписаних зі збірок «У рідній мові посміхаюсь» (2012) та «У наспівах часу» (2017), що вирізняються багатою метафорикою, яскравою експресивністю та різноаспектним використанням синтаксичних експресем, які вияскравлюють мовотворчість поетеси, сприяють глибокій конотації поетичного тексту та посиленню емоційного впливу її творів на читача.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі для реалізації поставленої мети використано комплекс методів, що забезпечують усебічний аналіз конструкцій експресивного синтаксису. До них належать: *описовий метод* із застосуванням наскрізного виписування та спостереження, *методи порівняння та систематизації* для відбору, класифікації та системного впорядкування ілюстративного матеріалу; *контекстуально-інтерпретаційний метод*, який дає змогу визначати функційний потенціал синтаксичних експресем і традиційних конструкцій у поетичному тексті, а також інтерпретувати авторське «я» крізь призму фігурально-риторичних висловлень; *метод моделювання*, що дозволяє порівняти експресивні конструкції з нейтральними висловленнями та виявити особливості їхнього функціювання як засобів увиразнення ключових образів, явищ, подій у художньому тексті; *трансформаційний аналіз,* що визначає потенційні можливості синтаксичних експресем як маркерів індивідуально-авторської картини світу; *когнітивно-лінгвістичний підхід*, який забезпечує вивчення взаємозв'язку між синтаксичними формами та відображенням авторських концептів у поетичному тексті. Такий комплексний підхід сприяє систематизації та класифікації конструкцій експресивного синтаксису, визначенню їхньої функційної значущості та естетичного потенціалу в мовотворчості Ганни Саблук.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в тому, що чи не вперше у вітчизняному мовознавстві досліджено конструкції експресивного синтаксису на

матеріалі поезії Ганни Саблук; досліджено функційні можливості еліптичних конструкцій в аспекті реалізації експресивності поетичного тексту; на багатому фактичному матеріалі з'ясовано експресивно-виражальні та функційні можливості питально-риторичних конструкцій; проаналізовано двоскладні субстантивні речення й односкладні конструкції іменного типу, зокрема номінативні речення та називний уявлення; визначено риторичні звертання, повтори, порівняння як синтаксичні експресеми, що вербалізують інтенції естетичності; окреслено функційний потенціал афористичних висловлень як універсальних синтаксичних конструкцій, що виявляють поетичний ідіолект Ганни Саблук.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні сучасного мовознавчого знання про експресивний синтаксис у поетичному тексті, у з'ясуванні його структурно-функційних та комунікативно-інтенційних характеристик. Дослідження сприяє розвитку теорії лінгвостилістики та синтаксису, окреслює закономірності функціювання синтаксичних експресем у художньому тексті, уточнює роль еліптичних, питально-риторичних, номінативних та афористичних конструкцій у реалізації авторських інтенцій і формуванні індивідуального поетичного ідіолекту. Робота створює методологічну основу для подальшого дослідження експресивного синтаксису в поезії та дозволяє поглиблено аналізувати взаємозв'язок між синтаксичною формою й емоційно-естетичною функцією висловлення.

Практична цінність отриманих результатів полягає в їхньому безпосередньому використанні під час викладання української мови та літератури в освітньому процесі, зокрема у курсах сучасної стилістики, поетики та текстології, літератури рідного краю. Матеріали дослідження експресивного синтаксису можна застосовувати в підготовці навчальних посібників, методичних рекомендацій та вправ для формування навичок аналізу художніх текстів. Крім того, отримані результати можуть слугувати основою для подальших лінгвістичних студій, спрямованих на вивчення авторських мовних стратегій і поетичного ідіолекту сучасних українських поетів.

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні положення та висновки репрезентовано на Всеукраїнській науковій конференції з міжнародною участю

«Філологія в Чернівецькому університеті: постаті, школи, стратегії розвитку», що присвячена 150-річчю від дня заснування Чернівецького університету (Чернівці, 26 вересня 2025 р.), а також на щорічній студентській науковій конференції (Чернівці, 12 – 13 травня 2025 р.). Тези доповіді розміщено в матеріалах конференції:

Громей Л. Синтаксичні експресеми в поетичному дискурсі Ганни Саблук. *Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету* (12–15 травня 2025 року). Філологічний факультет. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 109–110.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТРУКЦІЙ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В МОВОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ

1.1. Експресивність як мовна категорія: суть і функціонування

Мова виконує безліч функцій, серед яких особливе місце належить експресивній, адже саме вона забезпечує передавання внутрішнього світу людини – її почуттів, емоцій, оцінок і ставлення до реального / ірреального світу. Завдяки цій функції мова перетворюється з простого засобу спілкування на інструмент емоційного самовираження. Експресивність, у свою чергу, відображає здатність мовлення викликати певну реакцію в адресата, впливаючи на інтелект та емоційну сферу людини.

Окреслення меж експресивності становить складне завдання для мовознавців, оскільки вона безпосередньо пов’язана із суб’єктивною природою мовлення – із тим емоційним підґрунтям, на якому формується ставлення людини до дійсності, подій і власних переживань.

У сучасній лінгвістиці сформувалося кілька підходів до розуміння цієї категорії, що свідчить про її багатовимірність:

– перший підхід визначає експресивність як посилення виразності й образності висловлення, тобто збільшення сили його емоційного або смислового впливу на адресата;

– другий підхід витлумачує її як компонент значення слова, що зумовлює ступінь емоційного забарвлення мовної одиниці;

– третій підхід розглядає експресивність як засіб вираження суб’єктивної модальності, тобто ставлення мовця до змісту повідомлення та дійсності загалом.

Власне, експресивність – це комплексна категорія, яка поєднує семантичний, емоційний і прагматичний аспекти, забезпечуючи посилення виразності мовлення й реалізуючи його суб’єктивний контекст. Про це йдеться в багатьох визначеннях, що їх пропонують довідникові статті, енциклопедії, дефініції науковців. На думку С. Єрмоленко, експресивність – «властивість мовних одиниць підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом суб’єктивного увиразнення

мови» [19, с. 156]. Це категорія, що поєднує логічне, емоційне та стилістичне значення, проте не ототожнюється з ними. Як слушно зауважує дослідниця, усе емоційне в мові має експресивний характер, однак не кожне експресивне явище емоційне.

Тісно пов'язаним із поняттям експресивності є термін експресія (від лат. expressio – «вираження»). Хоча вони співвідносяться, ці явища не тотожні. Експресія означає сам процес емоційного вираження – дію, тоді як експресивність – це результат цієї дії, мовна властивість, що надає висловленню емоційної сили та інтенсивності. Поряд із цими термінами в мовознавстві функціює і поняття виразності, що позначає підкреслений спосіб передавання думок і почуттів, спрямований на підсилення впливу повідомлення. А отже, експресія – це акт вираження, а експресивність – його мовне втілення.

Проблема співвідношення емоційності й експресивності залишається однією з найскладніших у сучасному мовознавстві. Емоційність характеризує внутрішній психічний стан людини, її почуття, переживання, настрої, водночас експресивність є мовною реалізацією емоційності, тобто способом вербального передавання емоцій у процесі комунікації. Іншими словами, емоційність – це зміст, а експресивність – форма його вираження. У цьому контексті нам імпонує думка А. Загнітка, який стверджує, що «емоція в мові завжди експресивна, але експресивне не завжди емоційне»; експресію здебільшого витлумачують «як семантичну категорію (визначальною для неї є функція впливу)» [23, с. 521].

Як зазначають дослідники, емоційність може існувати поза мовою – у сфері внутрішніх переживань, експресивність завжди опредметнюється в мовленні, надаючи йому конкретних мовних форм. Через експресивність мовець трансформує власні почуття у словесне повідомлення, яке впливає на слухача або читача.

Треба сказати, що експресивність не обмежується емоційною сферою. Вона може виявлятися в жестах, міміці, поведінці, інтонації, що підкреслює її універсальний характер. Саме тому експресивність розглядають як ширше явище, ніж емоційність: вона охоплює посилення зображальності, виразності й динаміки мовлення.

Емоційне начало в мові взаємодіє з інтелектуальним і вольовим, а експресивність пронизує всі ці рівні, надаючи мовленню яскравості та індивідуальності. Отож емоційне завжди має експресивний характер, але експресивність може виявлятися і в раціональній чи вольовій площині, забезпечуючи глибину та багатоплановість висловлення.

Експресивність також перебуває в тісному зв'язку з емотивністю, оцінністю, суб'єктивною модальністю та образністю, які разом формують естетичний потенціал мови. Вона узагальнює їх, створюючи емоційно насичене й виразне висловлення. У широкому сенсі експресивність протиставлена нейтральності мовних засобів: нейтральні одиниці передають інформацію, а експресивні – підсилюють вплив і виразність повідомлення. Її функціювання в синтаксисі пов'язане з прагненням мовця зробити повідомлення більш динамічним, акцентованим та емоційно забарвленим. Використовуючи повтори, парцеляцію, інверсію, інтонаційні засоби, мовець досягає посилення комунікативного ефекту.

Експресивність – це не тільки визначальна характеристика синтаксичних конструкцій, а й чинник, що детермінує їх різноманіття та функціювання. Саме прагнення до виразності, емоційної насиченості й інтонаційної напруги зумовлює активне використання риторичних запитань, незакінчених конструкцій, односкладних номінативних речень, антифразисних висловлень та інших синтаксичних форм. Такі структури допомагають передати внутрішній стан мовця, підсилити смисловий акцент, створити динаміку висловлення та забезпечити глибший вплив на слухача.

Отже, експресивний синтаксис є своєрідним засобом художнього та емоційного увиразнення думки, який поєднує логіку вислову з почуттєвістю й інтонаційною виразністю українського мовлення. З огляду на це, експресивність розглядаємо як загальномовну, так і визначальну характеристику синтаксичних конструкцій. Саме синтаксис, завдяки своїм структурним і інтонаційним можливостям, забезпечує найвиразніше виявлення емоційного, оцінного та стилістичного потенціалу мови. Тому в сучасному мовознавстві цілком закономірно говорити про експресивний

синтаксис – розділ, що вивчає способи посилення емоційно-оцінного впливу на адресата мовлення за допомогою синтаксичних засобів.

На нашу думку, експресивність у мові – це універсальна лінгвістична категорія, що пронизує всі мовні рівні, але в синтаксисі вона набуває особливої сили, адже саме структура речення, порядок слів, інтонація, парцеляція чи повтор дають змогу мовцеві найповніше передати свої емоції, наміри та оцінки.

1.2. Конструкції експресивного синтаксису: функційний потенціал та актуальні питання аналізу

Експресивний синтаксис вивчає мовні конструкції, покликані підсилювати емоційно-експресивне забарвлення висловлення, надавати йому інтонаційної виразності, естетичної насиченості та комунікативної динаміки. Предметом його аналізу слугують синтаксичні одиниці, у яких відображено емоційно-оцінне ставлення мовця до висловлюваного. Зокрема йдеться про синтаксичні експресеми, фігурально-риторичні конструкції, конструкції експресивного синтаксису, які здебільшого співвідносяться з риторичними фігурами, оскільки саме вони є засобами емоційно-естетичного впливу на адресата. Такі конструкції відображають високий рівень організації мовлення, у якому форма підпорядковується меті виразності, посилення смислу, інтонаційного й емоційного напруження.

Використання інверсії, повторів, парцеляції, риторичних запитань, вигуків тощо забезпечує структурну різноманітність тексту, створює художній ефект, подібний до дії риторичних фігур, що надають висловленню емоційної глибини, виразності та впливовості, а тому експресивний синтаксис досліджує механізми перетворення граматичної структури речення на засіб риторичного і художнього самовираження.

Ще в античному світі науковці приділяли значну увагу теорії стилістичних фігур, які базуються на синтаксичних структурах мовлення. Це свідчить про те, що синтаксис слугує посутнім засобом створення виразного, емоційно забарвленого та стилістично насиченого тексту. За визначенням О. Тараненка, автора статті про фігури мови в енциклопедії «Українська мова», фігура мови (лат. figura – образ,

вигляд) або стилістична фігура – це мовностилістичний зворот, що характеризується особливою синтаксичною функцією висловлення і призначений для досягнення певного виражально-зображального ефекту [55, с. 695].

У художньому мовленні синтаксичні фігури завжди слугують результатом свідомого вибору автора. Вони формуються з огляду на прагнення письменника впливати на читача, виконуючи низку додаткових функцій:

- ✓ сприяють індивідуалізації та типізації мовлення;
- ✓ виділяють окремі слова або частини фрази, особливо значущі за смисловим навантаженням;
- ✓ виконують композиційну функцію, упорядковуючи текст і підсилюючи його логічну структуру;
- ✓ створюють ефект ритму, пауз та динаміки, тобто здійснюють функцію композиційного увиразнення.

Отож конструкції експресивного синтаксису в художньому мовленні забезпечують високу виразність тексту, підсилюють його емоційне та естетичне забарвлення і сприяють формуванню індивідуального стилю автора, що вирізняє художнє мовлення з-поміж повсякденного спілкування.

Активне дослідження експресивних засобів синтаксису розпочалося у 60-х роках ХХ ст. під впливом наукових праць Ш. Баллі, який розглядав афективний (експресивний) компонент як обов’язковий складник будь-якого висловлення. Саме в цей період у науковий обіг увійшов термін «експресивний синтаксис», що позначив новий напрям у мовознавстві, орієнтований на аналіз виражальних можливостей синтаксичних конструкцій. У контексті цього напряму дослідники зосереджують увагу не лише на структурній організації речення, а й на його функційно-прагматичному потенціалі, тобто на здатності синтаксичних засобів передавати емоційні, оцінні та інтонаційні відтінки мовлення. Головною метою стало вивчення мови в дії, у реальному процесі комунікації, де мовленнєвий акт як засіб досягнення певної мети мовця спрямований на те, щоб впливати на адресата, переконувати, передавати ставлення чи емоцію.

У студіях вітчизняних лінгвістів (Н. Бойко, Н. Гуйванюк, С. Єрмоленко, А. Загнітко, Ж. Колоїз, О. Тараненко, Л. Мацько та ін.) постульовану думку про те, що експресивні засоби синтаксису виконують естетичну, комунікативну та прагматичну функцію, забезпечуючи індивідуалізацію мовлення та підсилення впливу на адресата. Сучасні дослідження розглядають експресивний синтаксис як систему прийомів і конструкцій, що дають змогу передавати емоційне забарвлення, оцінку, інтенцію мовця, створювати динаміку, ритм та риторичну ефектність тексту.

Українська дослідниця Н. Гуйванюк репрезентує концепцію різнорівневих експресем – фонетичних, лексичних, фразеологічних, словотворчих і граматичних, розглядаючи експресему в контексті лінгвостилістичної системи як мовленнєву одиницю, що виконує експресивно-стилістичні функції й поєднує «в собі власне лінгвістичне значення з емотивним, аксіологічним, волюнтативним, естетичним, художньо-образним, оцінним тощо» [14, с. 91].

Вивчення експресивності на синтаксичному рівні пов’язане з низкою теоретичних проблем, які стосуються природи та меж виражальних можливостей мови. До ключових належать:

1.***Співвідношення інтелектуальної та афективної сфер мови***. Постає питання про взаємодію раціонального (номінативного, інформаційного, логічного) та емоційного (афективного) начал у структурі висловлення. Якщо інтелектуальна сфера відповідає за передавання об’єктивної інформації, то афективна надає їй емоційного забарвлення, формуючи експресивний ефект. Дослідники досліджують, як ці дві сфери взаємодіють у межах синтаксичної організації мовлення.

2.***Належність афективної сфери мові чи мовленню***. Й досі дискусійним виявляється питання, чи афективність – властивість самої мовної системи, закладена в її структурі, чи вона актуалізується лише в процесі мовленнєвої діяльності, коли мовець використовує експресивні й емоційні засоби;

3.***Складники афективної сфери***. Визначення елементів афективної сфери також складне питання. Зазвичай до її компонентів уналежнюють експресивність, емоційність, оцінність, образність та інші ознаки, що відображають суб’єктивне

ставлення мовця до змісту висловлення. Ці складники функціюють у тісній взаємодії, утворюючи цілісну систему виражальних засобів синтаксису.

Аналіз експресії на синтаксичному рівні потребує комплексного підходу, який ураховує як логічно-раціональний, так і емоційно-суб'єктивний аспект мовлення. Саме на перетині цих сфер формується експресивний потенціал синтаксису, що дозволяє передавати інформацію, емоційно впливати на адресата.

Експресивний синтаксис – посутній засіб формування виразності мовлення, адже поєднує лексичний зміст із прагматичним наміром мовця, забезпечуючи цілісний комунікативний та емоційний вплив на адресата. На думку А. Загнітка, синтаксичні конструкції в аспекті експресії функціюють як спеціальні прийоми, зумовлені формою висловлення та його функційною метою. Учений виокремлює кілька основних способів синтаксичної експресії, серед яких:

- парцеляція й сегментація, що надають висловлюванню інтонаційної виразності та дозволяють поділити його на смислово й емоційно насичені частини;
- лексичний повтор у поєднанні з синтаксичним поширенням, який підсилює значеннєву та емоційну насиченість фрази;
- питальні конструкції у монолозі, які створюють ефект роздумів, внутрішнього діалогу або сумніву;
- односкладні номінативні речення, зокрема їх ланцюжки, що надають висловлюванню динаміки та образності;
- вставні конструкції й нетипове використання словоформ, які поглиблюють експресивне звучання тексту.

До засобів експресивного синтаксису також зараховують еліпсис, антиеліпсис і різні форми недомовленості, які створюють ефект напруження, підтексту чи емоційного підсилення [23, с. 523].

Н. Гуйванюк виокремлює серед експресивних синтаксичних конструкцій такі, що надають висловленню особливого естетичного забарвлення, зокрема: «конструкції з антиципацією, тобто певне відхилення від лінійного порядку елементів у реченні або тексті; структурування синтаксичних одиниць, разом з обірваними,

сегментованими та парцельованими реченнями, а також з еліпсисом; актуалізація мовних засобів, яка тісно пов’язана з авторською інтенцією; синтаксичний паралелізм та використання складних речень із мовними парадоксами чи антитезою; порівняльні конструкції; художні та варіантні способи організації висловлення, зокрема порядок слів і членування тексту» [13, с. 269].

Нам імпонує думка С. Шабат-Савки, яка запропонувала дефініцію конструкцій експресивного синтаксису, зокрема українська дослідниця стверджує, що синтаксичні експресеми – це такі фігурально-риторичні конструкції, які «мають естетичні, емоційно-оцінні та експресивні потенції, ефективно впливають на ввесь когнітивно-ментальний комплекс людини, його свідомість, духовне сприйняття, почуття, на відміну від загальноприйнятих синтаксичних конструкцій» [64, с. 189].

Отже, експресивні синтаксичні прийоми сприяють не лише емоційній виразності, а й індивідуалізації мовлення, дозволяючи авторові передати тонкі відтінки почуттів і смислових акцентів.

1.3. Письменницький мовостиль і конструкції експресивного синтаксису

Конструкції експресивного синтаксису слугують маркерами мовостилю письменника, оскільки вони відображають індивідуальні особливості його мовлення та формують авторську манеру викладу. За допомогою різних синтаксичних експресем (риторичні запитань, парцеляції, сегментації, номінативних речень, вставних конструкцій, еліптичних комунікатів, антитези та ін.) автор не лише передає зміст, а й надає висловленню емоційної насиченості, інтонаційної динаміки та образності. Відповідно – експресивний синтаксис дає змогу письменникові представити особистісне бачення світу, ментальність, передати своє ставлення до персонажів, подій чи ідей, надаючи мовленню естетичної та психологічної глибини.

Як стверджує Н. Івкова, широке функціонування експресивного синтаксису в українському письмовому мовленні зумовлене специфікою граматичної системи мови, що ґрунтується на розмовному її типі, для якого властива внутрішня членованість мовних структур [27, с. 56]. Водночас вибір і різноманітність експресивно-синтаксичних засобів визначаються творчою індивідуальністю

письменника, його світоглядом і художньо-естетичною концепцією. Саме ці чинники забезпечують формування неповторного ідіостилю автора та створюють емоційно-виразне забарвлення його поетичного мовлення.

В естетико-філософській концепції М. Бахтіна образ автора тісно пов’язаний із внутрішньою енергією, що формує цілісне бачення персонажа та структуру його образу. За його думкою, свідомість автора охоплює героя та його світ; сам автор виступає носієм завершеного цілого, здатного бачити та розуміти те, що залишається недоступним для героїв [2]. Науковець підкреслює: «Цілісність висловлення, його обсяг, межі та жанрові особливості комунікації визначаються задумом або мовленнєвою волею автора: вибір слова, речення чи будь-якої іншої мовної одиниці визначається загальним авторським наміром, який формує комунікативне ціле, насамперед у межах конкретного мовленнєвого жанру» [2, с. 280–281].

Суттєвий внесок у розвиток категорії образу автора зробив український мовознавець Ю. Шевельов (Шерех), який розширив її як інструмент комплексного аналізу художнього тексту. Це дає можливість вивчати історико-філологічний контекст особи автора, формувати цілісний образ митця та враховувати позатекстові чинники, що впливають на сприйняття твору, а також забезпечує універсальність інформації про об’єкт дослідження [68, с. 148].

В українському мовознавстві системне дослідження образу автора як засобу комплексного аналізу художнього тексту почало формуватися наприкінці 80-х рр. у працях М. Крупи, О. Мурамцевої, Н. Сологуб та ін. Зокрема, Н. Сологуб однією з перших провела ґрунтовне дослідження індивідуального стилю письменника, зосередивши увагу на тому, як у мовній тканині твору відбивається світогляд, система цінностей та естетичні орієнтири автора. Її підхід поєднав лінгвістичний і культурно-філософський аналіз, що вможливило розкрити взаємозв’язок між мовними засобами та внутрішнім світом митця, показати стиль як прояв авторської картини світу [49, с. 36].

Мовний образ автора виступає категорійною об’єднувальною одиницею тексту, яка формується під впливом соціальних умов, виховання, освіти, генетичних особливостей письменника та його естетичного світогляду. Він реалізується через

мовно-образні засоби, а також через жанрові й стилістичні характеристики творчості [35 с. 5]. О. Криштанович виділяє низку складників образу автора: суспільні умови життя і праці, ідейно-тематичний вибір об’єкта опису, естетичне кредо письменника, унікальність мовленнєвої образності та особливості способу оповіді [Там само, с. 6].

Для реконструкції цілісного образу автора як творця певного тексту (висловлення, дискурсу) необхідно враховувати також позатекстові чинники – сукупність об’єктивних і суб’єктивних елементів, що визначають особливості художнього мовомислення та його унікальність. М. Крупа вналежнює до основних чинників, що впливають на формування образу автора, його світоглядні засади, біографічний контекст, соціально-історичні умови творчої діяльності, суспільно-ідеологічні орієнтири, індивідуально-психологічні особливості митця, а також уявну «модель читача», на яку орієнтується письменник у процесі створення тексту [36, с. 51].

Подібне бачення підтримує В. Кухаренко, визначаючи образ автора як наскрізний, об’єднувальний елемент твору, що пронизує його єдиною свідомістю, світоглядом та світовідчуттям, забезпечуючи інтеграцію окремих частин у цілісну систему [38, с. 186–187].

Результатом мовленнєвої діяльності окремої мовної особистості слугують тексти, у яких відбивається її індивідуальний стиль і мовна самобутність. Кожен письменник формується в межах певного національно-культурного простору та послуговується загальнонаціональною мовою, що слугує відображенням світогляду його народу. Водночас у цьому спільному мовному середовищі автор вибудовує власний мовний простір – унікальну систему вираження думок і почуттів, у якій експлікуються особливості його світосприйняття, психоемоційного складу та індивідуальної манери мовотворення.

Образ автора у художньому (зокрема – у поетичному) дискурсі формується як результат синтезу змістових, емоційних та синтаксично-експресивних засобів. Експресивний синтаксис слугує ключовим інструментом підкреслення індивідуальності та суб’єктивної перспективи автора, дозволяючи тексту бути простором поетичного самовираження, де читач сприймає не лише інформацію, а й

інтерпретує емоційно-естетичне буття автора. У цьому контексті інтенція автора як його цілеспрямоване прагнення впливати на сприйняття визначає вибір засобів вираження, структуру тексту та комунікативний ефект.

У тексті виявляється взаємозв'язок образу автора та інтенції: образ автора формується як сукупність семантичних, стилістичних та синтаксичних ознак, що передають його внутрішній стан, оцінку реальності та емоції; інтенція визначає:

– мету висловлення – розповісти, переконати, зворушити або підкреслити певну ідею;

– емоційне тло тексту – радість, сум, гнів, захоплення;

– стилістичний вибір — застосування синтаксичних експресем та образних засобів;

– структурну організацію тексту – вибір синтаксичних моделей, ритму та композиції.

Комунікативна інтенція – це антропоцентрична лінгвістична категорія, що відображає цілеспрямовані наміри мовця та реалізується через систему мовних засобів різних рівнів — лексичного, морфологічного, синтаксичного й дискурсивного. Вона виражає прагнення суб'єкта мовлення впливати на адресата, передаючи власні думки, емоції чи оцінки у відповідній мовній формі. Експлікація авторських інтенцій здійснюється за допомогою глибинного лінгвістичного аналізу художнього тексту й тих мовних одиниць, які їх вербалізують у самому творі. Такий підхід, з одного боку, дозволяє виявити екстралінгвальні чинники, що вплинули на створення конкретного тексту, а з іншого – дає змогу систематизувати домінантні для ідіостилю письменника мовні засоби: закономірні, часто вживані, повторювані елементи, що формують мовний образ автора, виявляють його мовосвіт та індивідуальний ідіолект.

Для вираження тієї або тієї інтенції автор активно використовує експресивний синтаксис – синтаксичні експресеми, фігурально-риторичні конструкції, які «пов'язані зі створенням образно-змістового та естетичного ефекту поетичної комунікації, з употужненням емоційної наснаги висловлення, з репрезентацією сфери прекрасного в художньому тексті» [63, с. 188]. Так, інверсія та парцеляція роблять

емоційні акценти; риторичні запитання та оклики створюють ефект внутрішнього діалогу або звернення до читача; повтори, анафори, градації – нарощують емоційний вплив і ритм; антитези та оксюморони передають внутрішні конфлікти та контрастні оцінки; синтаксичний паралелізм структурує текст, формуючи послідовність смислового та емоційного навантаження.

Інтенція сприяє авторові представити власну позицію, сформувати унікальну мовну та стилістичну манеру, забезпечуючи оригінальність авторського образу. Через синтаксичні конструкції та експресивні засоби читач сприймає не лише зміст, а й емоційне та волеве начало автора, що робить поетичний текст живим і насиченим суб'єктивними переживаннями.

Використання конструкцій експресивного синтаксису відображає авторську майстерність, втілює образ автора. Вибір певних мовних засобів, чи то стилістично-інтелектуальних, чи експресивно-емоційних, є складним творчим процесом, що поєднує мовно-естетичні прагнення автора, його світосприйняття та художнє бачення подання матеріалу. У лінгвостилістичних дослідженнях категорію «образ автора» вивчають в аспекті індивідуального стилю або ***ідіолекту*** – індивідуальної системи різнорівневих унікальних мовно-виражальних засобів, що естетизують та експресивізують мовлення, формують лінгвістичний портрет і маркують синтаксичний почерк, виокремлюючи мову одного автора з-поміж інших, підкреслюючи його неповторність і своєрідність. Як зазначає С. Єрмоленко, «вислів „письменник вибирає мовні засоби" умовний, адже майстер слова мислить саме через ті, а не інші мовні структури, створюючи в уяві індивідуальні художні образи», а власне, ідіолект – «сукупність мовно-виразових засобів, які виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших» [20, с. 304].

А отже, ідіолект оприявнює унікальні мовні риси, що характеризують індивідуальну мову конкретного письменника, мовця, адресанта мовлення. Його досліджують, аналізуючи різні індивідуальні мовні маркери творчої особистості. При цьому ідіолект – посутній складник письменницького ідіостилю, оскільки він відображає неповторні закономірності використання мовних засобів, структурування

думки, стильові пріоритети та емоційно-виразні особливості автора, формуючи цілісну картину його мовної індивідуальності.

Індивідуальний стиль письменника формується як комплекс чинників, зумовлених його духовним багатством, інтелектом, естетичними вподобаннями та особливостями світогляду. Він виявляється через різноманітні засоби художньої образності: неологізми, лексичні експресії, морфолого-синтаксичні особливості створення тексту. Хоча автор користується загальнонаціональною мовою, його унікальне сприйняття світу та психологія мовотворчості формують неповторний мовний світ.

За нашими спостереженнями, синтаксичні експресеми Ганни Саблук, поетичний доробок якої формує джерельну базу нашого дослідження, слугують маркерами індивідуального мовного стилю і спрямовані на посилення емоційного впливу на читача, спонукання його до роздумів і активного співпереживання.

Використання різних фігурально-риторичних конструкцій – риторичних діалогів, звертань, запитань та окликів, питальних висловлень, антитез, повторів, порівнянь, періодів – відображає емоційно-чуттєву сферу мовної особистості автора, акцентує важливу інформацію, структурує мовлення та створює його риторичну та естетичну насиченість.

1.4. Синтаксичні експресеми в контексті поетичного дискурсу Ганни Саблук

Поетичний текст – «специфічна модель комунікативної дії» [4, с. 67], у межах якої поетичний дискурс постає унікальним континуумом втілення авторських інтенцій – простором, де індивідуальне переживання, інтелектуальний досвід і мовна творчість поєднуються в цілісне художнє буття. Саме в цьому континуумі слово перетворюється на живу енергію, що формує смисл і здійснює духовний вплив на адресата.

Поетичний текст як жанр характеризується особливою організацією мовлення, художньою сконцентрованістю та глибиною емоційно-образного змісту. Він є формою естетичного самовираження, у якій слово виходить за межі звичайної комунікації, набуваючи символічного, багатозначного характеру. У центрі

поетичного тексту перебуває не лише повідомлення, а й інтонаційно-ритмічна структура, що формує його музичність, ритм і внутрішню гармонію.

Як жанр, поетичний текст поєднує інтелектуальне, емоційне й естетичне начала, слугуючи своєрідною моделлю світу, де кожен образ, слово чи пауза набувають смислового навантаження. Його структура підпорядковується авторському задуму, спрямованому на емоційно-естетичний вплив на читача.

У поетичному дискурсі автор формує унікальний мовний світ, у якому відображаються його світогляд, внутрішній стан, емоційні та ціннісні орієнтири, а також особистісне сприйняття дійсності. Текст стає не просто носієм інформації, а суб'єктивним простором, де автор за допомогою мовних засобів передає власну свідомість, емоції, переживання та оцінки. Центральну роль у цьому процесі відіграє експресивний синтаксис, який забезпечує динаміку, ритм і емоційно-естетичне забарвлення тексту, а також підкреслює важливі смислові акценти.

Суб'єктивність автора виявляється через синтаксичні експресеми, фігурально-риторичні конструкції, інверсії, парцеляцію, риторичні запитання та оклики, градації, анафори, антитези та інші стилістичні прийоми, які забезпечують ефект присутності автора, навіть у монологічному дискурсі. Вони не лише передають емоційний стан і внутрішню напругу, а й формують авторський мовостиль – своєрідну лінгвістичну підпору поетичного образу, що відрізняє твір від повсякденного мовлення та створює унікальну естетику тексту.

Крім того, структура висловлення, послідовність синтаксичних конструкцій, ритм і композиція тексту підпорядковані комунікативній інтенції автора. Через експресивний синтаксис поет досягає подвійного ефекту: передає власне ставлення до змісту та подій, водночас формуючи емоційно-естетичну взаємодію з читачем, стимулюючи його співпереживання, активне мислення та емоційний відгук.

Особливу естетику створюють конструкції експресивного синтаксису в поезії Ганни Іванівни Саблук – сучасної української письменниці, що народилася 20 серпня 1947 р. у селі Новоселиця на Кельменеччині Чернівецької області. Вона – член Національної спілки письменників України, авторитетна науковиця, що живе і працює в Києві. Ганна Саблук – авторка 24 книг, зокрема – поетичних збірок «Пора

спілих вишень» (2007), «Від серця жіночого» (2009), «У рідній мові посміхаюсь» (2012), «Променевий переплин» (2014), «У наспівах часу» (2017), «Очима обіймаю світ» (2019), «Ідея з впевненістю в успіх» (2021) та ін. Уже самі назви збірок виразно засвідчують широкий діапазон авторського мовомислення, що охоплює різні сфери духовного, емоційного й інтелектуального досвіду. У них відбито гармонію між внутрішнім світом ліричної особистості та об'єктивною дійсністю, у якій слово стає формою самопізнання і водночас засобом осмислення буття.

Кожна назва є смисловим концентратом певної художньої ідеї, виявом глибинних інтенцій автора, його здатності трансформувати індивідуальні переживання у художні образи. Така назвоцентрична система формує своєрідну поетичну концептосферу, де відображено і ціннісні орієнтири митця, і його світоглядну позицію.

Як зазначає В. Коломієць, у поезії Г. Саблук різнобарвним вінком до болю рідними кольорами переплелися сьогодення й вічність, журливе й красиве, надії та сподівання. Осмислення життя з роздумами над ним та мріями, переживання зі спалахами смутку та радості, жагуче захоплення красою у світлі сердечності та щирості душі – ось та сила, що притаманна авторці поезій» [30, с. 4].

Поезія Ганни Саблук вирізняється світлою тональністю й духовною чистотою, що надає їй особливого місця в сучасному українському літературному просторі. Її поетичне слово пройняте вірою в добро, любов і красу життя – тими цінностями, якими вона керувалася і у власній долі.

Поетичний дискурс, репрезентований у цих збірках, постає унікальним континуумом втілення авторських інтенцій, у межах якого поєднано ліричну сповідальність, філософське осмислення часу й мову як живу субстанцію національної ідентичності. Саме через таку синтезу думки, почуття й слова розкривається індивідуально-авторський стиль, що вирізняється природністю інтонації, образною багатошаровістю та високою культурою мовлення, особливою стилістикою, що створюють синтаксичні експресеми.

Поетичний текст виступає як медіум між автором і читачем, де за допомогою мовних засобів формується суб’єктивна перспектива. Образ автора представлений не лише у змісті, а й у формі висловлення, зокрема:

- у ритмічній та синтаксичній організації тексту;
- у лексичному доборі слів, які мають експресивне або емоційне навантаження;
- у конструкціях експресивного синтаксису, у стилістичних фігурах, які виділяють авторські акценти і особисті смислові пріоритети.

У поетичному ідіолекті Ганни Саблук визначальну роль виконують такі конструкції експресивного синтаксису, як:

- неповні еліптичні конструкції;
- питально-риторичні висловлення;
- двоскладні субстантивні речення;
- односкладні номінативні речення;
- риторичні звертання;
- порівняльні конструкції;
- повтори;
- афористичні висловлення.

За нашими спостереженнями, саме ці синтаксичні експресеми вербалізують інтенції естетичності, засвідчують високий стиль авторського мовлення, уміння поетеси точно добирати синтаксичні засоби для відтворення найтонших відтінків почуттів і думок. Вони відіграють посутню роль у формуванні інтонаційно-емоційної динаміки поетичного тексту, сприяють його музичності, внутрішньому ритму й гармонії. Такі конструкції не лише увиразнюють емоційне забарвлення вислову, а й структурують художній простір твору, надаючи йому цілісності й композиційної завершеності.

Через експресивний синтаксис реалізується індивідуальний авторський стиль, що поєднує лаконізм і глибину змісту, інтелектуальність і чуттєвість. У цьому контексті поетичний дискурс Ганни Саблук постає як органічна єдність форми та

змісту, у якій синтаксичні конструкції стають не лише граматичним, а й естетичним інструментом, покликаним передати ритм думки, рух емоції та духовний лад її поезії.

Варто зауважити, що експресивний синтаксис у поетичному тексті Ганни Саблук виконує низку взаємопов'язаних функцій:

– емоційно-виражальну функцію, суть якої полягає в тому, що синтаксичні експресеми слугують засобом глибокого розкриття внутрішнього світу ліричного суб'єкта, його почуттів, переживань і світовідчуття. Вони передають емоційний стан безпосередньо – через інтонацію, ритм, синтаксичну напругу чи еліптичність вислову. Водночас ці конструкції активізують увагу читача, надають тексту інтонаційної виразності та психологічної достовірності, створюють ефект емоційної присутності. Експресивні речення формують динаміку поетичного мовлення, посилюють його риторичність, допомагають сконцентрувати увагу на ключових смислових і почуттєвих домінантах твору.Завдяки цьому поетичний текст набуває живого звучання, стає більш наближеним до природної мови емоцій, що перетворює його на простір безпосереднього духовного спілкування між автором і читачем;

– акцентуаційну функцію, що виявляється в підсиленні смислових і емоційних центрів вислову, у виокремленні найважливіших компонентів поетичного тексту. За допомогою таких синтаксичних конструкцій авторка спрямовує увагу читача на ключові образи, ідеї чи почуття, надаючи їм особливої ваги та значущості. Експресивні речення виконують роль інтонаційних і смислових акцентів, які структурують текст і створюють ефект внутрішнього ритму думки. Вони забезпечують напруження, динаміку, а іноді – контраст чи паузу, що підсилює емоційне сприйняття твору;

– ритміко-мелодійну функцію, що впливає на створення гармонії між змістом і звучанням тексту, формуючи особливу музичність поетичного мовлення. Синтаксичні експресеми ритмізують поетичний текст, увиразнюють темпо-ритмічний малюнок, який підсилює емоційний тон і сприяє цілісному сприйняттю поетичного образу. Через інтонаційні варіації, паузи, повтори, еліпси чи риторичні звертання експресивні конструкції надають мовленню мелодійності, наближаючи

його до пісенної або розмовної інтонації. Вони допомагають передати рух почуття, що створює ефект живого звучання поетичного слова;

– композиційну функцію, суть якої полягає в тому, що конструкції експресивного синтаксису сприяють організації внутрішньої структури поетичного твору, визначають його логічну та емоційну побудову. Такі речення формують ритміко-смислові вузли тексту, забезпечують цілісність і послідовність розгортання авторської думки. Експресивні конструкції позначають переходи між частинами твору, створюють кульмінаційні напруження або слугують розв'язкою емоційного конфлікту. Вони допомагають упорядкувати поетичний матеріал, визначаючи співвідношення між вступом, основною частиною й фіналом, а також забезпечують динаміку поетичного руху.

– функцію індивідуалізації авторського стилю, відповідно до якої синтаксичні експресеми відображають неповторний авторський стиль, особисту інтонацію та світовідчуття поетеси. Такі конструкції передають унікальний спосіб мислення й емоційного переживання, дозволяють читачеві відчути голос автора, його темперамент, ритм думки та мовну манеру. Вони слугують інструментом самовираження, через який реалізується індивідуальна авторська перспектива, відтворюється особистісна чуттєва та інтелектуальна палітра. Експресивні речення роблять текст впізнаваним, унікальним і живим, дозволяючи кожному твору мати свій характер, емоційну атмосферу та художню цілісність.

Поетичний синтаксис поєднує лексичну експресію та синтаксичну організацію, формуючи єдиний емоційно-естетичний ефект, який робить текст цілісним і виразним. У межах поетичного дискурсу експресивний синтаксис виступає ключовим інструментом художньої виразності, що дозволяє авторові передавати тонкі емоційні відтінки, акцентувати смислово важливі елементи, впорядковувати ритм і композицію твору. Він забезпечує індивідуалізацію мовлення, дозволяючи формувати неповторний авторський стиль та створювати унікальний поетичний континуум, де синтаксичні конструкції стають носіями авторських інтенцій, внутрішньої музики слова й образної системи. Такий синтез лексики та синтаксису

робить поетичний текст живим, динамічним і здатним здійснювати глибокий естетичний та духовний вплив на читача.

Отже, поетичний текст – це особлива форма мовної творчості, де слово стає носієм емоцій, образів та авторських інтенцій. Він поєднує смислову глибину, естетичну цінність і ритмічно-мелодійне звучання, створюючи цілісний художній простір, у якому читач сприймає не лише інформацію, а й емоційно-естетичне переживання. У такому контексті експресивні конструкції синтаксису слугують інструментом реалізації авторських інтенцій, забезпечуючи поетичний текст виразністю, цілісністю та здатністю глибоко впливати на читача, перетворюючи слово на живий носій думки і почуття.

Висновки до розділу 1

Експресивність – це складне, багатовимірне явище, яке спрямоване на підсилення емоційного, оцінного та естетичного потенціалу висловлення. Її реалізують синтаксичні конструкції, інтонаційні й стилістичні прийоми, надаючи мовленню образності та виразності.

У поетичному дискурсі експресивність стає ключовим механізмом втілення авторських інтенцій, дозволяючи передати емоції, підкреслити смислові акценти, створити ритміко-мелодійну гармонію та індивідуальний стиль мовлення. Саме завдяки експресивності слово набуває здатності глибоко впливати на читача, формуючи цілісне емоційно-естетичне сприйняття тексту.

Конструкції експресивного синтаксису, які ототожнюють із синтаксичними експресемами, у поезії співвідносять із афективною сферою мовлення, тобто з тією частиною мовної діяльності, що передає емоції, оцінки та почуттєві відтінки. Вони – маркери афективності, інтегрованої в художній текст, засоби вираження внутрішнього стану ліричного суб’єкта.

До складників афективної сфери належать емоційно-виражальні та оцінні елементи мовлення, які пов’язані з естетичним баченням світу. У поезії Ганни Саблук вони представлені:

- інтонаційно-ритмічними структурами;

- еліптичними та номінативними реченнями;
- риторичними звертаннями та повторами;
- порівняльними та афористичними конструкціями.

Синтаксичні експресеми дозволяють авторці передати своє художнє сприйняття світу, створити унікальний емоційно-естетичний континуум, у якому синтаксис і лексика поєднуються для реалізації індивідуального стилю та емоційної насиченості поетичного тексту.

Образ автора в поетичному дискурсі формується через синтез змістових, емоційних та експресивно-синтаксичних засобів. Експресивний синтаксис виступає ключовим інструментом підкреслення індивідуальності та суб'єктивної перспективи автора, дозволяючи тексту функціонувати як поетичний простір самовираження, де читач сприймає не лише інформацію, а й емоційно-естетичне буття автора.

У поетичному дискурсі образ автора тісно пов'язаний із інтенцією висловлювання – цілеспрямованою установкою мовця, що визначає вибір засобів вираження, структуру тексту та комунікативний ефект. Інтенція автора виявляється як суб'єктивне ставлення до змісту, емоційне забарвлення та прагнення вплинути на сприйняття читача.

Образ автора в поетичному дискурсі неможливо відділити від інтенції висловлювання. Інтенція визначає мету, емоційне забарвлення та структуру тексту, а експресивний синтаксис та стилістичні фігури слугують інструментами реалізації авторської інтенції. У результаті читач отримує цілісне сприйняття образу автора, його ставлення до світу та емоційне позиціонування у поетичному тексті.

У поезії Ганни Саблук синтаксичні експресеми демонструють мовне багатство її поетичного ідіолекту, а в межах вірша забезпечують образно-змістову довершеність художнього тексту та прояв лінгвокреативності.

Використання конструкцій експресивного синтаксису відображає високий рівень авторської майстерності та втілює унікальний образ автора. Вибір мовних засобів – чи то стилістично-інтелектуальних, чи експресивно-емоційних – є результатом складного творчого процесу, що поєднує мовно-естетичні прагнення, світосприйняття та художнє бачення митця. У лінгвостилістичних дослідженнях це

явище розглядають крізь призму індивідуального стилю або ідіолекту – сукупності різнорівневих мовних засобів, що маркують письменницький мовостиль. Очевидно, ідіолект відображає сукупність індивідуальних рис, що визначають мовну своєрідність окремої особистості. Його досліджують під час аналізу індивідуальних виявів мовлення у творчості певного письменника. Саме ідіолект слугує складником ідіостилю, відображаючи його характерні риси та особливості мовної манери автора.

П’ять основних функцій конструкцій експресивного синтаксису в поезії Ганни Саблук – емоційно-виражальна, акцентуаційна, ритміко-мелодійна, композиційна та функція індивідуалізації мовлення – взаємопов’язані та спрямовані на цілісне художнє втілення авторської ідеї. Вони забезпечують повноцінне втілення авторських інтенцій у поетичному дискурсі, поєднуючи смислову глибину, емоційну насиченість, ритм і музичність слова, а також індивідуальний стиль авторки, що робить поезію цілісним і художньо виразним явищем.

РОЗДІЛ 2. КОНСТРУКЦІЇ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ ЯК ІДІОЛЕКТНІ МАРКЕРИ ПОЕТИЧНОГО МОВОСТИЛЮ ГАННИ САБЛУК

2.1.Еліптичні конструкції в поетичному тексті Ганни Саблук

Мова художньої літератури вирізняється прагненням до індивідуалізації висловлення, до створення оригінальної системи мовних засобів, що відображають авторську манеру письма, мовну творчість і новаторство. Вона покликана не лише передати зміст, а й виявити неповторний стиль митця, його світогляд та естетичні вподобання. Особливо важливою в цьому процесі постає синтаксична організація мовлення: саме синтаксис формує ритм, інтонацію, динаміку художнього тексту, сприяє експресивному вираженню почуттів, підсилює смислові відтінки, допомагає розкрити підтекст і реалізувати авторські інтенції. Отож синтаксичний рівень слугує не лише граматичною, а й стилістичною системою, що забезпечує індивідуальність та емоційно-смислову глибину художнього мовлення.

Уміле й доречне використання конструкцій експресивного синтаксису в поетичному мовленні дає змогу авторові глибше розкрити свій задум, донести до читача головну ідею твору, відтворити найтонші відтінки почуттів і внутрішній світ як самого митця, так і його персонажів. Завдяки гармонійному поєднанню таких синтаксичних засобів художній текст набуває виразності, емоційної насиченості та динаміки, стає більш образним і здатним впливати на читача не лише змістом, а й формою висловлення. Саме експресивний синтаксис створює інтонаційну гнучкість мовлення, підсилює художню переконливість і допомагає авторові досягти естетичної довершеності тексту.

Різноманітне функційне використання експресивних мовних засобів, а також жанрове й стилістичне розмаїття художнього мовлення не піддаються однозначній систематизації, оскільки їх неможливо вписати в жорсткі класифікаційні рамки. Особливо складним є розмежування лексичних і синтаксичних експресивних засобів, адже вони тісно взаємопов’язані, взаємодіють і часто переплітаються у структурі тексту, утворюючи складну мережу виражальних елементів. Саме ця

взаємодія сприяє формуванню багатовимірності художнього мовлення, де кожен компонент – від слова до синтаксичної побудови – працює на створення єдиного естетичного ефекту. Водночас варто зазначити, що розвиток і функціонування мови підпорядковані принципу економії мовних засобів. Ця закономірність забезпечує можливість мовцеві виражати власні думки стисло, лаконічно й водночас змістовно та зрозуміло. У певних мовленнєвих ситуаціях саме скорочення структури висловлення сприяє підвищенню його інформативної насиченості й виразності. Завдяки розмаїттю засобів мовної економії поетичний текст здатний передавати найтонші емоційні відтінки, зберігаючи водночас точність смислових акцентів і ритміко-інтонаційну гармонію. Таким чином, економія мовних засобів у художньому мовленні виступає не лише засобом лаконізації, а й потужним інструментом естетичного впливу.

Деякі дослідники вналежнюють до синтаксичних експресем неповні речення, передусім еліптичні конструкції, у яких структурна неповнота не порушує змістової завершеності висловлення (Н. Гуйванюк, С. Єрмоленко, А. Загнітко, О. Тараненко та ін.). Такі речення не потребують відновлення пропущеного компонента, оскільки їхній зміст зрозумілим без контексту. Спроба замінити еліптичні конструкції повними реченнями часто призводить до надмірної деталізації, втрати динаміки й природності мовлення. Еліптичне речення як різновид синтаксичних експресем вирізняється особливою виразністю та структурною своєрідністю, адже воно не має прямого граматичного відповідника, а його сила полягає саме в лаконізмі, емоційній насиченості та здатності концентрувати увагу на ключових елементах висловлення.

Проблема неповних речень, що її актуалізував давньогрецький учений Аполоній Дискол, а термін належить М. Гречу, посідає важливе місце в системі синтаксису сучасної української мови. Проте українські мовознавці не одразу дійшли єдиного розуміння цього явища, що зумовило появу різних підходів до його трактування. Так, О. Партицький пропонував уживати термін «догадні речення». С. Смаль-Стоцький використовував поняття «еліптичні речення» для позначення конструкцій із пропуском певних компонентів. П. Залозний образно називав такі

конструкції «вдовиними реченнями», акцентуючи на їхній структурній неповноті. В. Сімович уживав визначення «примовчані» або «еліптичні речення», тоді як І. Огієнко кваліфікував подібні висловлення як «ненормальні речення», оскільки в них бракує одного з головних членів [16, с. 8–9]. Отже, у традиційній граматичній науці неповні речення часто розглядали як відхилення від мовної норми, однак сучасна лінгвістика трактує їх не як аномалію, а як природний засіб мовної економії й експресії, що сприяє динамічності, природності та виразності мовлення.

У лінгвістичних дослідженнях неповне речення визначають як синтаксичну конструкцію, у якій певний член або частина структури не вимовляється, проте легко відновлюється у свідомості мовця чи слухача. Така неповнота не порушує змістової цілісності висловлення, адже пропущений елемент експлікується контекстом або ситуацією спілкування.

Найчастіше в неповних реченнях елімінуються головні члени – підмет, присудок або зв’язка, хоча іноді можуть бути опущені й другорядні компоненти. Як зазначають дослідники, у мовленні, як правило, пропускається саме та частина речення, яка легко відтворюється з контексту або є очевидною для співрозмовника. Така особливість робить неповні речення не лише зручним засобом мовної економії, а й важливим інструментом стилістичної виразності, який надає висловленню природності, динаміки та емоційної насиченості.

У більшості досліджень українських мовознавців класифікація неповних речень охоплює три основні типи:

- контекстуально неповні речення, у яких пропущений компонент легко відновлюється завдяки попередньому мовленнєвому контексту:
- ситуативно неповні речення, зміст яких зрозумілий з конкретної ситуації спілкування без необхідності додаткових пояснень;
- еліптичні неповні речення, що характеризуються структурною неповнотою, але семантично залишаються завершеними та не потребують відновлення пропущених членів.

Саме така тричленна класифікація неповних речень – найбільш поширена в українській синтаксичній традиції, оскільки вможливлює системно описати

різновиди цих конструкцій за джерелом і способом відновлення пропущених елементів (Н. Гуйванюк, П. Дудик, К. Шульжук).

З опертям на кореляцію формальних і семантичних ознак, І. Вихованець пропонує поділ неповних речень на два основні різновиди:

– «речення формально й синтаксично неповні» – це конструкції, у яких відсутній один або кілька структурних компонентів, проте зміст залишається зрозумілим завдяки контексту чи ситуації. До цього типу належать ситуативні неповні речення, характерні переважно для усного мовлення, і контекстуальні неповні речення, властиві писемному мовленню.

Пор.: *Пливуть мелодії в повітрі, за ними з вдячністю – літа* (6, с. 6)

– «формально неповні, але семантично повні речення (еліптичні речення)» – це такі синтаксичні одиниці, у яких пропущений елемент не потребує відновлення, оскільки смисл висловлення є завершеним і очевидним для адресата [9, с.105].

Напр.: *В щасті власному душа без ворогів* (6, с. 8);

День за днем, за миттю – мить (5, с. 18).

Еліптичні речення становлять окремий різновид неповних речень, у яких пропущений член легко відновлюється завдяки контексту, граматичній будові чи формі синтаксично залежного слова. Така структурна неповнота не порушує цілісності висловлення, оскільки зміст залишається зрозумілим і без прямого вираження пропущеного елемента. Ми підтримуємо погляд К. Шульжука, який підкреслює, що еліптичні речення неповні лише формально, тобто на рівні структури, тоді як їхній зміст залишається семантично завершеним. Іншими словами, пропуск одного або кількох членів речення не знижує зрозумілості висловлення, адже смислова цілісність забезпечується контекстом і внутрішньою організацією речення. Така особливість еліптичних конструкцій робить їх важливим інструментом стилістичної виразності та динаміки мовлення, особливо у художніх текстах [70, с. 136].

Серед еліптичних конструкцій виокремлюють речення з пропуском присудка або головного члена односкладного речення, які передають різні семантичні відтінки – рух чи переміщення в просторі; наказ, прохання, побажання,

заклик, привітання, запитання; буття, мовлення або сприймання.

За спостереженнями П. Дудика, в еліптичних реченнях найчастіше не виражені ядерні компоненти, однак ці конструкції не потребують ані контекстуальної, ані ситуативної компенсації. Їхня семантична завершеність зумовлена внутрішньою структурною організацією, що робить еліптичні речення важливим засобом мовної економії, експресивності та динамізму у художньому тексті [18, с. 244–245].

Тенденція до мовної компресії при збереженні семантичної повноти сприяє широкому використанню еліптичних конструкцій у текстах різних жанрів, зокрема і в поетичному дискурсі, у якому еліпсис забезпечує одночасно економію мовних засобів і повноту вираження змісту, роблячи мовлення більш динамічним, виразним і зручним для сприйняття.

До еліптичних речень П. Дудик уналежнює:

1) «речення з еліпсом присудка (або головного члена односкладного речення) з семантикою дієслова руху, пересування в просторі;

2) речення, що виражають побажання, привітання, заклики, про-кляття, подяку, питання;

3) речення з еліпсом присудка, зі значенням буттєвості;

4) речення з еліпсом присудка, що має значення дієслова сприймання;

5) речення з еліпсом присудка, зі значенням дієслова мовлення;

6) речення з еліпсом присудка, що узвичаївся як виразник запитання» [18, с. 87].

Еліптизацію як процес досліджують на перетині синтаксису, стилістики та літературознавства. Вона цікавить як класичних теоретиків мови, так і сучасних дослідників поетики, бо допомагає зрозуміти, як через пропуски передається ритм, емоція та образність у поезії.

Еліптичні речення досліджують у різних аспектах:

- у контексті мовленнєвої ситуації – як явище спонтанного мовлення, що підкреслює системний характер еліптичних конструкцій і їхню закономірну присутність у мовленні різних жанрів. Тут акцент робиться на природності та

динамічності усного спілкування, де еліпсис сприяє швидкому та ефективному передаванню думки.

- як текстове явище, що дозволяє аналізувати еліптичні конструкції в межах тексту та виявляти їхню роль у формуванні смислу та комунікативної функції.
- як стилістичний прийом, що його використовують у поетиці для надання тексту художньої виразності, а мовленню – динамічності, природності та емоційної насиченості.

Нам імпонують дослідження еліптичних речень в аспекті стилістичного прийому як синтаксичних експресем, що функціюють як маркери письменницького ідіостилю.

У поетичному тексті Ганни Саблук еліптичні конструкції виконують низку функцій. Йдеться про:

- ***економію слів та стислість,*** адже поетеса використовує еліптичні висловлення, щоб фраза була більш компактною, спонукала до роздумів адресата мовлення, як-от: *І сила України у її красі* (6, с. 20);
- ***створення ритму і мелодії***, оскільки пропуски допомагають уникати надмірної складності, роблять рядки ритмічно плавними і співзвучними, пор.: *То тут, то там біля доріг – калина* (6, с. 73);
- ***експресивність та емоційність***, адже еліптизація підсилює емоційний ефект, наголошує на певному слові або образі: *Сила країни – в успішності нашій, у поєднанні роботи й родини* (6, с. 33);
- ***створення пауз і акцентів***, що дає змогу авторці акцентувати увагу на важливих образах або словах: *І степ, й лісостеп – на роздоллі, і прапор єдиний, і шлях* (6, с. 13).

У поетичній мовотворчості Ганни Саблук поширені еліптичні речення, головний член яких виражений дієсловом, що вербалізує буттєву семантику. Це, як правило, «нульові форми дієслова *бути* та синонімічних з ним дієслів» [70, с. 137]. Пор.: *В пошуках – усе людське буття і творіння серця рясногранне* (5, с. 19); *Кольорові сторінки раннього дитинства, у яскравості роки, в серці відбиття* (5, с. 21). За нашими спостереженнями, саме такі еліптичні речення слугують посутнім ідіолектним маркером ідіостилю письменниці, оскільки вони відображають її

індивідуальну мовну манеру, увиразнюють авторське світобачення. Через пропуск окремих членів речення створюється ефект смислової напруги, динаміки та підтексту, що активізує роль читача як співтворця смислу. Еліптичні конструкції в мовотворчості Ганни Саблук стають не просто стилістичним засобом, а формою вираження психологічної напруги й емоційної насиченості поетичного тексту.

Еліптичні речення, що виражають буттєву семантику, характеризуються тим, що вони передають стани, існування або перебування об'єктів у просторі та часі без необхідності повного формулювання всіх граматичних компонентів. У таких реченнях часто опускаються підмет або присудок, оскільки зміст залишається зрозумілим із контексту або загального знання про ситуацію. Напр.:

У травневім рясті – ти царівна, над тобою мліють небеса (6, с. 30); *В живій красі весь білий світ* (6, с. 46)

Буттєва семантика охоплює вираження стану, існування або перебування об'єктів у просторі та часі. У поетичному мовленні Ганни Саблук вона реалізується через конструкції, що передають:

- фактичне існування – повідомлення про те, що щось є, було чи буде: *У джерелах – форма й зміст, власний витвір сіл і міст* (6, с. 117); *Майдан – в святкових шатах* (6, с. 10);
- перебування у просторі чи часу – локалізація об'єктів або подій у конкретному місці чи моменті: *А там, за вербами – ріка* (6, с. 45);
- стан чи процес буття – стан людей, предметів, явищ або подій (наприклад, здоров'я, настрій, зміни стану): *У мріях – очі до небес* (6, с. 51);
- ставлення до буття – емоційне, оцінне або концептуальне ставлення мовця до існування об'єкта: *Все в ріднім краї до лиця* (6, с. 57);
- діяльність як прояв буття – рух, діяльність, події, що відбуваються у світі, напр.: *За співом – райдуга краси, і оживає все й відразу* (6, с. 220).

У поетичних текстах Г. Саблук буттєву семантику часто використовують для передавання внутрішнього стану персонажів або емоційного забарвлення сцен, особливо за допомогою еліптичних конструкцій, де формальна неповнота увиразнює змістовну завершеність і виразність.

За наявності еліпса присудка, його смислове навантаження передусім виявляється через залежні від нього додатки та обставини, які виконують роль сигналів для відновлення пропущеного елемента. Крім того, лексичне значення підмета, контекст та синтаксична структура речення також сприяють розкриттю семантики присудка, дозволяючи мовцеві передати повноцінну думку без прямого вираження дієслова.

Напр.: *Комусь на службу, а комусь – у гості* (6, с. 63); *У сірих буднях святість мрій і все, що буде завтра, а в ньому поклик мій і твій – і в дітях – наша правда* (6, с. 48).

Отже, еліптичне речення стає ефективним інструментом економії мовних засобів, одночасно зберігаючи смислову завершеність та стилістичну виразність поетичного висловлення.

На відміну від стандартних неповних речень, еліптичні конструкції зберігають семантичну цілісність незалежно від контексту, тобто їхній зміст зрозумілий навіть у відриві від конкретної мовленнєвої ситуації чи тексту, що робить їх особливо ефективними для виразного й лаконічного завершеного висловлення.

2.2. Питально-риторичні конструкції як синтаксичні експресеми поетичного тексту

З-поміж синтаксичних експресем, що їх використовує Ганна Саблук у своїх поетичних текстах, вирізняються питальні конструкції, які яскраво виражають авторське «я», забезпечують реалізацію експресивного потенціалу тексту. Як відомо, саме питальна форма здатна виявляти широкий спектр емоційно-оцінних та суб’єктивно-модальних відтінків, що надає мовленню високої виразності та внутрішньої напруги.

Первинна функція питальних конструкцій полягає у вираженні інтенцій запиту, які автор як суб’єкт комунікації спрямовує на з’ясування невідомої важливої для нього інформації або ж на уточнення тих або тих відомостей про предмети, якості, кількості в безпосередньому спілкуванні. Цілком слушно зауважують дослідники, стверджуючи, що питальне речення – «це повідомлення про незнання, вимога

заповнити певні лакуни в знаннях. Той, хто запитує, володіє ситуацією спілкування, тому він не тільки ставить запитання, які мають смисл, але і передбачає можливі відповіді» [22, с. 5].

Водночас питальні висловлення вербалізують низку вторинних функцій – увиразнення риторичності, фігуральності мовлення, спонукання, емоційності тощо. Власне, нам імпонує позиція Н. Гуйванюк та С. Шабат, які, аналізуючи питальні речення, зауважують, що «це висловлення, що містить апельоване до адресата запитання, яке функціонально спрямоване на одержання потрібної інформації щодо предмета думки, на встановлення реальності чи ірреальності основного змісту речення, а також на повідомлення у формі запитання емоційно-експресивного ствердження чи заперечення, спонукання співрозмовника до певної дії, вираження здивування, сумніву, оцінки тощо» [17, с. 11].

Отже, дослідники витлумачують питальне речення як амбівалентну синтаксичну одиницю, оскільки воно поєднує у собі як раціонально-комунікативну, так і емоційно-експресивну функції. З одного боку, подібні конструкції спрямовані на отримання, уточнення чи перевірку інформації, тобто реалізують безпосередній запит мовця. З іншого – вони здатні передавати емоційно забарвлене ствердження або заперечення, виражати інтенції ввічливого волевиявлення, ввічливе спонукання до дії чи демонструвати оцінне, часто суб’єктивне ставлення до висловленого, що посилює експресивність і комунікативну багатоплановість мовлення. А отже, термінообшир «питальне висловлення» репрезентує «не тільки реалізацію моделі «запит – пошук інформації», безсумнівно, основної та визначальної для увиразнення інтенції запиту, а й інших функцій питальних структур, спрямованих на вираження риторичності мовлення, на вияскравлення мовленнєвої естетичності, употужнення емоційності, ввічливості та фатичності» [65, с. 53].

Серед конструкцій експресивного синтаксису питальні висловлення розглядають тоді, коли воно виходить за межі прямої комунікативної функції запиту й набуває невласне-питальної семантики – заперечення, ствердження, спонукання, емоційного чи оцінного забарвлення. У поетичному тексті такі конструкції стають важливим засобом створення емоційної напруги, внутрішнього діалогу, драматизації

мовлення та розкриття психологічного стану ліричного суб'єкта. Питальні речення в поезії часто набувають риторичного характеру, підсилюючи виразність авторської інтонації, акцентуючи філософську глибину твору й залучаючи читача до співпереживання та співдумання.

Наявність у структурі віршів Г. Саблук питальних речень зумовлена прагненням автора посилити емоційний вплив на читача та залучити його до співпереживання й співроздумів. У такому разі питальні конструкції постають як важливий стилістичний прийом – цілеспрямований і продуманий засіб вираження авторського задуму. Вони не лише формують напружений емоційно-смисловий простір поезії, а й відображають внутрішні коливання, сумніви, пошуки істини, характерні для ліричного суб'єкта. Напр.: *Шукаю в пам'яті своїй всепереможні дужі речі. А де вони? Думок рої…* (6, с. 45); *Між радістю і смутком що ще буває в серці? Яким іще здобутком та мить в душі озветься?* (6, с. 159). Завдяки цій синтаксичній формі поет створює ефект живої розмови з читачем, надає мовленню інтонаційної динаміки, а текстові — філософської глибини та психологічної виразності.

Питальні речення динамізують поетичний текст, надаючи йому внутрішнього руху та емоційної напруги, як-от: *А літо де? О треба доганять* (6, с. 74); *Задумаємось всі, панове: яке ж майбутнє у дітей?* (6, с. 36). Вони сприяють розвитку головної думки твору, спрямовуючи увагу читача на ключові смислові вузли, підкреслюючи сумніви, роздуми чи пошуки істини ліричного суб'єкта. Пор.: *Тепло у собі затаїться, А де ж той кремінь, де вогонь?* (6, с. 91); *Чому не бережем життя? Чого не вистачає?* (6, с. 117).

Питальні конструкції створюють діалогічність поетичного дискурсу, перетворюючи монологічне мовлення на своєрідний внутрішній діалог ліричного суб'єкта з самим собою, із читачем або з уявним співрозмовником. Вони розкривають процес народження думки, пошуку істини, внутрішніх сумнівів і духовних коливань, завдяки чому поезія набуває живого, емоційно насиченого звучання. Така форма висловлення поглиблює зміст твору, сприяє його філософізації й водночас активізує рецептивну діяльність читача, який стає співучасником поетичного осмислення світу.

Пор.: *До краси що людині ще треба? Тільки щастя на довгім віку* (6, с. 50); *Чи було в нас літо? Так, було!* (6, с. 108); *Придивіться, що з бруньками? Тож народжується листя* (6, с. 109).

Така діалогічність спонукає читача до роздумів, активізує його емоційно-інтелектуальну участь у процесі сприйняття поетичного тексту. Вона зосереджує увагу на особистісному ставленні автора до реальної дійсності чи сфери мрій, розкриваючи внутрішній світ митця, його сумніви, переживання та духовні пошуки. Через питальні конструкції поет ніби вступає у діалог не лише з читачем, а й із власним «я», осмислюючи буття, цінності та сенси, що надає його поезії особливої щирості, глибини й філософічності: *Що може ще в житті так гріти, коли спитаєшся у дня? Є відповідь: батьки і діти, бо це найближча є рідня* (6, с. 126); *Чи я щаслива? Відповім, що так* (6, с. 131); *Аромат троянди ранок зустрічає, чи його стрічав ти? Літечко чекає…* (6, с. 113).

По суті, питальні конструкції виконують у поетичному тексті композиційну, структурно-організувальну функцію. Нерідко саме вони відкривають твір (*До кого прибираєшся, красуне?* (5, с. 41); *Веління долі чи наказ?* (5, с. 60), створюючи його емоційно-змістовий тон і спрямовуючи подальший розвиток ліричного сюжету. Завершення поезії питальним реченням, своєю чергою, надає текстові відкритості, невизначеності або філософської глибини, спонукаючи читача до осмислення підтексту й самостійного пошуку відповіді. Пор.: *Зима з весною в боротьбі, хто переможе?* (6, с. 55); *Зима і та сміється за вікном… Яких іще чекати нам мелодій?* (6, с. 37); *Цямриння в мріях – тухнуть далі, що буде завтра? Що там далі?* (6, с. 39); *Зими сняться нині, сніжні місяці, та не зна людина, що ж наприкінці?* (6, с. 163).

У поетичні мові Ганни Саблук функціюють і риторичні запитання, що виражають емоційно-оцінне ствердження чи заперечення в питальній формі, оприявнюючи контраст між формою та змістом речення, що зумовлює високу експресію, оцінність та емоційну насиченість цих конструкцій у поетичному тексті. Це питально-риторичні конструкції, що яка не передбачають прямої відповіді. Їх використовують для підсилення експресивності, емоційного або оцінного забарвлення висловлювання. Пор.: *Думки рояться – де ж набрати слів, щоб Україну*

оспівать вродливу? (6, с. 9). *О скільки в світі протиріч? Існує поруч радість, смуток, і світло дня, і темна ніч, а десь росте самотня рута* (6, с. 209). Такі риторичні запитання слугують засобом акцентування уваги читача чи слухача на певній думці, створюють ефект роздуму, сумніву або внутрішнього діалогу.

Риторичні конструкції надають поетичному тексту виразності, емоційної напруги та переконливості, адже це «особливі стилістичні звороти, що посилюють емоційність, виразність, впливовість художньої мови» й «виражають почуття туги, подиву, болю, гніву, непевності, обурення, сумніву, ненависті, вагання тощо» [5, с. 109–110]. Дослідники підкреслюють, що риторичні запитання в поетичному мовленні виконують не лише комунікативну функцію – активізують увагу адресата, – а й емоційно-естетичну, оскільки слугують засобом інтенсифікації почуттів та підсилення художнього впливу. Вони сприяють формуванню емоційно-образного тла тексту, увиразненню образів і збагаченню поетичної мови тропеїчними елементами.

Сучасна стилістична граматика розглядає подібні синтаксичні одиниці як граматичну метафору, адже риторичне запитання, подібно до метафори загалом, переносить питальну форму на рівень іншого типу речення – розповідного.

На думку С. Шабат-Савки, риторичні запитання засвідчують фігуральність поетичного мовлення, слугують маркерами інтенцій естетичності, створюючи «образний, змістово-естетичний ефект спілкування, акцентують увагу на важливій інформації, репрезентують високий стиль мовлення, увиразнюють його вишуканість та образність» [65, с. 286].

У поезії Г. Саблук поширені всі функційні вияви риторичності, зокрема:

- «риторичне запитання – емоційно забарвлене ствердження;
- Риторичне запитання – емоційно забарвлене заперечення;
- власне-риторичні запитання» [65, с. 174].

Стверджувальна семантика виявляється в тих риторичних запитаннях, які містять заперечну частку «не», напр.: *Срібне сонця мерехтіння – як не полюбить?* (6, с. 166); *Ще трави зеленіють, ще річка дзюркотить. Вуста дівчини гріють… Як можна не любить?* (6, с. 275).

Питальна форма цих конструкцій надає висловленню виразного ствердного емоційно-експресивного забарвлення, підсилюючи його комунікативну та художню ефективність:

Про відпустку хто не мріє? (5, с. 32);

Загадка долі, чи не так? (6, с. 199).

У поезії заперечну семантику передають риторичні запитання, які посилюють ефект емоційної виразності та драматичності тексту. Цей ефект підкреслюється інтонацією, що відображає сумнів, заперечення або критичне ставлення ліричного суб'єкта, як-от: «*Хто ниву захистить, як мовчазна? А хліб вона щедротно родить, хто землю нівечить, коли вона нам за добро добром відродить?»* (6, с. 22). Питальна форма риторичного запитання набуває виразного суб'єктивного забарвлення, підсилює напруження поетичного дискурсу та робить емоційне сприйняття твору більш насиченим для читача, як-от: *І хто б, здавалося, людина в цій нескінченній метушні?* (5, с. 35).

Власне-риторичні запитання формують окрему семантичну модель у поетичному тексті Ганни Саблук. Авторка використовує їх, щоб акцентувати увагу на ключових подіях, ідеях чи переживаннях, одночасно стимулюючи читача до роздумів і самостійного осмислення висловленого. Пор.: *І ми себе спитаєм стиха: Що ми в собі не вберегли? Коли помре суспільне лихо? Хто допоможе нам? Коли?* (6, с. 27); *Як втримати сльозу, коли пекуче жало дарує серцю біль нестерпного слівця?* (6, с. 165); *Куди сховалася повага? Зникає совість. Чи була?* (6, с. 218).

Питально-риторичні конструкції постають результатом глибоких авторських переосмислень життя, подій чи внутрішніх переживань, відображають особисте ставлення митця до світу та дозволяють передати складну палітру емоцій, суб'єктивних оцінок і філософських роздумів. Вони підсилюють експресивність тексту, створюють ефект внутрішнього діалогу та надають поезії психологічної глибини й інтонаційної динаміки. Напр.: *Суспільним лицемірам Кому ви служите? Це знаєте лиш ви. Кому ви вдячні? Це лиш вам відомо* (6, с. 41); *Як заступитись за майбуть? Ти розумієш це, країно?* (6, с. 34); *Чому є правда і брехня?* (6, с. 209).

Нанизування риторичних запитань створює у поетичному тексті ефект емоційної напруги та ритмічної динаміки, що підсилює інтенсивність висловлювання. Пор.: *Прив'яли квіти в білій вазі, ослабла сила в пелюстках. Чи мало їм було уваги? Чи світла у моїх очах? Чого, не знаю, я забула додати квітам цим, скажіть? Чому весна моя минула, не вернеться хоч би на мить?* (6, с. 245). Така послідовність питальних конструкцій концентрує увагу читача на головній проблематиці твору, підкреслює внутрішні сумніви або роздуми ліричного суб'єкта, а також створює відчуття діалогу між автором і адресатом. Крім того, нанизування риторичних запитань посилює експресивність поезії, формує композиційний та інтонаційний ритм, сприяє глибшому сприйняттю художнього змісту твору. Напр.: *Чим розвіяти печалі? Як на думці лиш одне, де той дух, щоб жити далі? Крок наступний піджене?* (5, с. 46).

У мовотворчості Ганни Саблук фігурально-риторичні конструкції відображають авторські інтенції та виконують комплекс комунікативно-прагматичних функцій. Вони активізують увагу адресата, спонукають до роздумів і співпереживання, формують емоційне тло поетичного дискурсу, розкривають внутрішній стан автора або ліричного героя. Крім того, ці конструкції відіграють істотну роль в організації художнього тексту, забезпечуючи його цілісність, динаміку й експресивну наснаженість.

Високу експресію забезпечує й автокомунікація, коли авторка звертається до самої себе, ведучи внутрішній діалог або рефлексію. У цьому разі риторичні запитання відображають процес мислення, сумнівів і переосмислення життєвих подій, передають емоційні коливання та суб'єктивні оцінки, а тому поезія набуває відчутної глибини психологічного сприйняття, інтонаційної насиченості та відчуття безпосередності, ніби читач стає свідком авторського внутрішнього монологу, як-от: «*А може, я одна між багатьма, хто доброту уміє поважати?»* (6, с. 35); *А білий сніг в очах іскриться, а може, танцювать й мені?* (6, с. 216).

З опертям на стилістику питальних речень у поетичному тексті Г. Саблук можна визначити функційний потенціал цих конструкцій. Отож це кілька взаємопов'язаних аспектів:

– експресивна функція: питальні конструкції підсилюють емоційну насиченість висловлювання, передають сумнів, здивування, захоплення або інші емоційні стани, роблячи мовлення більш живим і відчутним;

– композиційна функція: структурують текст, виділяють ключові смислові вузли, відкривають або завершають абзаци, уривки чи твори, створюючи ефект завершеності чи відкритості;

– діалогічна функція: створюють відчуття спілкування, навіть у монологічному тексті, формуючи взаємодію автора з читачем або внутрішній діалог ліричного суб'єкта;

– оцінна функція: за допомогою питальної форми передають суб'єктивне ставлення автора до подій, ідей чи персонажів, акцентуючи важливість або суперечливість змісту;

– рефлексивна (автокомунікативна) функція: дозволяють автору вести внутрішній монолог, осмислювати події та власні переживання, роблячи текст психологічно глибоким і багатоплановим;

– риторична функція питальних структур спрямована на стимулювання читача до роздумів, активного сприйняття та осмислення висловлених ідей, не очікуючи прямої відповіді.

Варто зазначити, що саме в поетичному тексті питальні конструкції найповніше реалізують свої вторинні функції, набуваючи естетичного та креативного виміру. Естетична функція зумовлена природою поетичного мовлення, у якому прекрасне твориться засобами індивідуально-авторського використання синтаксичних структур, зокрема й питальних речень. Завдяки цьому питальні форми стають не лише носіями змісту, а й художніми елементами, що створюють ритміко-інтонаційну напругу, музикальність і внутрішню гармонію тексту. Креативна ж функція питальних конструкцій полягає у формуванні власне авторського мовостилю, у вираженні неповторного способу мислення та інтерпретації світу. У будь-якому разі саме авторська модальність детермінує цілісність художнього тексту, відображаючи індивідуальне світосприйняття, емоційно-ціннісні орієнтири й стильову самобутність поетеси Ганни Саблук.

2.3. Двоскладні субстантивні речення в поетичному мовостилі

У поетичному ідіостилі Ганни Саблук функціюють двоскладні субстантивні речення, що вирізняються особливою семантичною насиченістю та експресивністю. Вони часто слугують для позначення ключових понять, узагальнених образів або філософських ідей, надаючи тексту глибини та абстрактності. Такі конструкції підкреслюють авторське сприйняття світу, демонструють логічну послідовність думки та водночас створюють певний ритмічний і звуковий малюнок поезії, що посилює її емоційну та художню виразність. Йдеться про такі синтаксичні конструкції з іменною (іменною бездієслівною) предикативною основою, у якій обидва головні члени виражені іменниками у називному відмінку.

Напр.: *Україна – житниця відома* (6, с. 14);

Людське багатство – білий світ (6, с. 7) .

Двоскладні субстантивні речення не слугували предметом окремих лінгвістичних студій. Зазвичай дослідники ведуть мову про граматичну основу цих конструкцій, указуючи на особливу природу присудка (складений іменний присудок), а також на те, що між підметом і присудком, що виражені іменниками в називному відмінку ставлять тире, що, власне, представлено в мовотворчості Ганни Саблук, як-от:

І кожний крок – життя уроки (6, с. 19);

Жаль, що погляд – то є мить, радість – серце поетеси (6, с. 28).

Як стверджують І. Слинько, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська, «субстантивні речення будуються за моделлю «Кучеренко – коваль». Підметом виступають не тільки іменники в називному відмінку, а відповідні їм форми – займенники, кількісно-іменні сполучення, ряди слів тощо» [48, с. 148]. Відомі вітчизняні лінгвісти зазначають, що подібні речення вирізняються різноманітною семантичною організацією. У частині з них розкриваються ознаки суб’єкта, його ототожнення з іншими об’єктами, надається оцінка чи здійснюється порівняння. Інші ж речення відображають властивості, характерні для взаємозв’язків між явищами, причинно-наслідкових відношень, залежностей або стану заповненості певного простору чи об’єкта [Там само, с. 149].

Вітчизняна мовознавиця С. Єрмоленко субстантивні речення розглядає «серед конструкцій експресивного синтаксису, називаючи їх реченнями тотожності. В них міститься стилістичний компонент категорії оцінки, відтінок однозначної кваліфікації, пов'язаної з експресією поетичного, публіцистичного мовлення, хоча сема категоричності, що випливає із значення тотожності, наявна в самій синтаксичній структурі бездієслівних (іменних) речень і визначає їх місце серед інших синонімічних засобів мови. Їх використовують як форму афористичного висловлення» [21, с. 57].

Речення тотожності як структурний тип речення, що містить іменний складений присудок з пропущеною зв'язкою, досліджувалися в українській та загальній лінгвістиці в контексті вивчення:

- складеного іменного присудка;
- пунктограми «Тире між підметом і присудком» як особливого синтаксичного та пунктуаційного явища;
- логіко-філософського аспекту категорії тотожності (ідентифікації) у мові.

Субстантивні двоскладні речення можуть мати різну семантичну будову, репрезентуючи:

а) номінативно-ідентифікаційну функцію, що виявляється в характеристиці ознак суб'єкта, у підкреслені властивості або стану тієї або тієї субстанції: *А осінь – то пора барвиста, в ній квіти, люди і на крилах світ* (6, с. 161). У таких реченнях відбувається ідентифікація об'єкта через його ознаки та властивості, що дозволяє читачеві одразу сприймати образ цілісно й емоційно. Ганна Саблук з опертям на цю функцію надає висловленню конкретності, водночас створюючи поетичний ефект риторичного наповнення змісту;

б) ототожнення з кимось або чимось: *Наше тіло – інструмент душі, в ній важливі міри почуття* (6, с. 33); *Незмінна окраса всієї країни – це люди її, мовби струни єдині* (6, с. 58). У цих реченнях відбувається пряме ототожнення суб'єкта з певним образом або властивістю: тіло постає як інструмент душі, а люди – як окраса країни. Такий спосіб мовного представлення дає змогу авторці переносити характеристики абстрактних понять на конкретні образи, надаючи їм відчутної,

наочної форми, а читачеві – можливість глибше сприймати моральні чи емоційні сенси тексту.

в) оцінку або порівняння: «*І я – не я, і ти – не ти, нас вже давно роки змінили»* (6, с. 167). У цьому контексті авторка за допомогою субстантивного висловлення передає внутрішнє відчуття зміни, трансформації особистості під впливом часу. Подібні речення створюють ефект порівняння, ототожнюючи стан людини з його протилежністю або з образом, що відображає моральну чи емоційну характеристику. Вони дозволяють читачеві осмислити зміни в особистості та сприймати їх не лише як факт, а як оцінку, надану автором через поетичний вислів.

г) властивості зв'язків між явищами: *Вода – ріка, життя – вода, тече, біжить, тікає* (6, с. 221); *Сльоза і посмішка – дві квіточки обличчя, і вираз почуттів душі* (6, с. 243). Такі конструкції передають причинно-наслідкові та асоціативні зв'язки, метафоричну природу явищ, створюють уявлення про закономірності та динаміку життя, надають тексту образності та ритмічної цілісності, водночас підкреслюючи філософське або емоційне ставлення поетеси до світу.

ґ) узагальнювально-образний зміст: *Всьому основа – ти і я! І тут таємності немає, міцна держава – то сім'я, де злагода й красу стрічає* (6, с. 17). Тут Г. Саблук через конкретні образи – «ти і я», «сім'я», «злагода й краса» – передає універсальні принципи життя та суспільства. Субстантивні речення узагальнюють і символізують взаємозв'язок людини і колективу, увиразнюючи, що гармонія в родині є основою міцності держави. За допомогою такої конкретизації абстрактні поняття стають наочно зрозумілими й емоційно сприйнятними для читача.

На нашу думку, субстантивні речення в поетичному тексті Ганни Саблук мають розлогий експресивний потенціал, реалізують низку суб'єктивно-модальних значень. Зокрема, такі конструкції вербалізують констатаційну модальність, що передає ствердження (констатацію) факту чи реальності події як такої, що справді має місце, відбулася або відбудеться, без вираження сумніву, можливості чи необхідності. Напр.: *Осінній день – пора доспіла, червоні яблука в садах* (6, с. 47); *Любов – це свіжості ковток, нам почуття ці не згубити* (6, с. 156).

Цікаво, що авторка використовує субстантивні висловлення, щоб уникнути монотонності, а швидко й однозначно виявскравити філософську або життєву істину чи суть поняття. Пор.: *А наш суддя – це власне совість* (6, с. 21). Власне, такі конструкції за своїм змістом ототожнюються з афоризмами, узагальнюють життєві істини, моральні або світоглядні ідеї, оприявнюючи узагальнювально-філософську функцію: *Життя не цукор і не сіль, і не прийде вже вдруге* (6, с. 111). Такі речення узагальнюють окремі явища, виражають моральні або соціальні цінності й надають тексту символічного та експресивного звучання, даючи змогу читачеві сприймати висловлене як універсальну істину.

Економія мовних знаків засвідчує пропуск дієслівної зв'язки, що робить речення більш лаконічним і динамічним. Тире посилює різкий перехід від підмета до присудка, створюючи ефект швидкого, влучного твердження. Напр.: *Приліт матусі – пташенятам свято* (6, с. 112); *Наша пісня – то безцінний скарб* (5, с. 61).

Такі конструкції ритмізують поетичний текст, сприяють створенню чіткого, рубленого ритму вірша. Ганна Саблук часто використовує їх у кінці строфи або тексту для сильного завершення думки: *День у турботах – вдалий простір, вдаються в рості й спориші* (6, с. 119).

Як бачимо, складений іменний присудок увиразнюють частки це, то, напр.: *Світ в очах моїх – це не повинність, це душі замріяної день. І бажання – це лиш половина, решту – я візьму з пісень* (6, с. 157); *Бо совість – то найперші ліки, коли за душу щось шкребе* (6, с. 83).

У поетичному тексті Г. Саблук багато авторських розділових знаків, що засвідчують індивідуально-авторське бачення світу, особливу ритміку та інтонаційну структуру твору. Авторське тире, коми, крапки з комою підкреслюють паузи, створюють ефект внутрішнього монологу, виділяють ключові смислові акценти тексту. Такий спосіб розділової організації дозволяє передати глибину переживань і думок авторки, формує її неповторний стиль і сприяє естетичному сприйняттю поезії. Зокрема тире як авторський пунктуаційний знак Ганна Саблук використовує для виділення інтонаційних пауз, підкреслення емоційної напруженості та ритмічної структури речення, для створення внутрішнього монологу або драматичного

напруження. Як правило, у субстантивній конструкції, у якій підмет і присудок вербалізують іменники в називному відмінку, ставлять тире. Утім, якщо присудок має заперечне значення, тире не пишуть. Для інтонаційно-смислового виокремлення поетеса в цій пунктуаційній ситуації використовує тире: *Світ – не пустка, світ широкий, вперся шлях у перехрестя* (6, с. 110)

У поезії Г. Саблук субстантивні конструкції слугують засобами композиційного членування тексту, а тому:

- ✓ виділяють ключові смислові частини вірша:

Гарний спомин – чиста совість (5, с. 20);

Здоровий глузд – розумний принцип (5, с. 62);

- ✓ створюють ритмічні або логічні центри:

Сонце – це світило вічне планетарної системи (5, с. 39);

Теплий дощик, а свіжість – струна (5, с. 42);

- ✓ надають тексту стислості й виразності:

І кожна жінка – квіточка погожа (5, с. 41);

Життя – складне, життя – загадка (5, с. 63).

Отже, субстантивні висловлення у поетичному тексті виконують важливу смислотвірну й естетичну функцію. Вони сприяють концентрації змісту, дозволяють через ототожнення предметів і явищ передати глибинні асоціації та створити яскравий художній образ. Завдяки своїй лаконічності такі конструкції стають засобом вираження складних філософських і емоційних ідей у стислому, афористичному формулюванні. Субстантивні речення посилюють емоційну наснаженість поезії, надають їй ритмічної виразності та сприяють формуванню індивідуального авторського стилю.

2.4. Односкладні речення номінативного типу як фігурально-риторичні конструкції поетичного тексту

До синтаксичних засобів, що формують ідіостильову своєрідність письменницького почерку, належать односкладні речення іменного типу. Ці конструкції представлені номінативними реченнями, у яких предикативний центр

виражений іменником, займенником або субстантивованою частиною мови у називному відмінку, як в однині, так і в множині. Вони виконують називну функцію, сприяють створенню особливої інтонаційної виразності, підсилюють зорову та емоційну насиченість зображуваного, увиразнюють авторський погляд на об’єкт чи явище. За допомогою таких конструкцій мова поетичного тексту набуває лаконізму, пластичності й естетичної глибини. Напр.:

Стежки, долини, перевали… Літа, як хвилі, вдалині (6, с. 76).

Синтаксична природа номінативних речень зумовлює виявлення в них буттєвої семантики, тобто утвердження факту існування певної особи, предмета, явища чи поняття. Такі речення фіксують сам момент наявності об’єкта в дійсності, його безпосереднє сприйняття мовцем у теперішньому часі. У структурі художнього тексту вони виконують функцію фіксації зорових або емоційних вражень, створюють ефект миттєвості, надають опису динаміки та живої конкретності, підкреслюючи зв’язок між словом і реальністю.

На думку Т. Шевченко, в поезії номінативні речення «виявляють здатність передавати окремі розрізнені спостереження, миттєві враження; їм властива вербалізована образність – категорійна ознака, яка виділяє їх серед інших лінгвістичних одиниць, що формують образне світобачення синтаксичними засобами мови» [67, с. 239].

Цікавим і багатовимірним постає дослідження номінативних речень у комунікативному аспекті, адже вони можуть розглядатися як засоби вербалізації стверджувальних інтенцій мовця, що спрямовані на фіксацію факту буття чи наявності об’єкта. Такі конструкції водночас слугують маркерами експресивності, здатними передати емоційний стан, внутрішній імпульс або момент осяяння. У художньому тексті вони формують частину письменницького ідіолекту, відбивають індивідуальний стиль і спосіб світосприйняття автора. Зрештою, номінативні речення можна тлумачити як екзистенційні висловлення, що фіксують сам факт присутності людини чи явища у світі, відображаючи глибину буттєвих переживань і філософський вимір мовлення. Такі конструкції «повідомляють про ситуацію або подію в певному відриві від їхнього носія, передають динаміку вражень, думок, що прискорено

з’являються в думках мовця, дають змогу лаконічно схарактеризувати побачене, зафіксувати контури навколишніх об’єктів» [62, с. 108–109].

Окрім реалізації буттєвої семантики, односкладні речення у мовостилі Ганни Саблук виконують ще й важливу експресивно-оцінну функцію. Вони слугують засобом передавання широкої палітри людських емоцій і почуттів – від захоплення й подиву до смутку чи розчарування. Такі конструкції допомагають авторці виокремити певну подію, факт або людину, акцентуючи на їхній значущості у художньому контексті. Через лаконічну форму й концентровану емоційність односкладні речення сприяють посиленню інтонаційної виразності, створюють ефект внутрішнього монологу, емоційної зупинки чи миттєвого усвідомлення, що є характерною ознакою індивідуального стилю письменниці.

Номінативні речення, які реалізують семантику буттєвості, зазвичай супроводжує інтонація констатації чи розповідності, що позначає крапка. Така інтонація фіксує спокійне, зосереджене сприйняття дійсності, утверджує факт існування предмета або явища. Водночас у поезії Г. Саблук експресивний потенціал односкладних конструкцій часто підсилює незавершена інтонація, виражена розділовим знаком – трьома крапками, як-от:

Прудкі життя колеса… Цю швидкість не здолати (6, с. 10)

Слова, слова… Їх так багато! Красивих, добрих, золотих, легких, порожніх і простих, коханих, ніжних і прощальних, і світлих, рідних і загальних, сумних, печальних і важких, ще іронічних і тривких. А більше люблячих, гуманних, тих що тебе навчила мати, отих найбільше, тих багато, щоб в кожнім слові чулось свято! (6, с. 69)

Саме незакінченість створює відчуття емоційної напруги, недомовленості, внутрішнього руху думки. Такі речення увиразнюють багатозначність висловленого, передають хвилювання, роздуми, внутрішню боротьбу чи ніжність почуттів ліричного суб’єкта.

Отже, інтонаційна форма номінативних речень у Г. Саблук – потужний експресивний засіб, що розкриває психологічний стан мовця й додає поетичному мовленню емоційної глибини.

До синтаксичних експресем дослідники вналежнюють назывний уявлення як один із різновидів односкладних номінативних конструкцій. Пор.: *Білий колір! І пишність одна, гарне все і завжди в білім цвіті* (6, с. 90).

Назывний уявлення як синтаксична фігура характеризується особливою структурною та змістовою організацією, що зумовлює її експресивність і багатовимірність. Ефект виразності та смислової насиченості «назывного уявлення» детермінований авторським задумом і контекстом художнього твору. У першому висловленні автор, наче констатуючи наявність певного предмета, явища або ситуації, фокусуючи увагу адресата мовлення, використовує модель номінативного речення, головний член якого виражений іменником у назывному відмінку. Друге речення, що слідує за ним, розкриває змістову перспективу першого: передає асоціації, роздуми, оцінки, коментарі щодо названого об'єкта. За способом вираження предикативності воно може бути двоскладним, безособовим, розповідним чи питальним. Така побудова створює ефект діалогічності внутрішнього мовлення, поглиблює образність і дає змогу читачеві відчути процес народження думки в момент сприйняття.

Напр.: *О літо, літо! Ти краса й надія не остання* (6, с. 100); *Солодка мить! Зумій тримати в любові, що як струмом б'є* (6, с. 134).

Як зауважує А. Загнітко, «функціонально назывний уявлення охоплює випадки філософського роздуму, спонукання до спогаду, концентрації уваги», «конденсує у собі цілий спектр експресивного, який розкривається наступним контекстом» [23, с. 525]: *Розчавлена печаллю… Може, сон? Невже в людей тих не болить, не мучить?* (6, с. 37)

Високу експресію породжують конструкції назывного уявлення, у яких назывний теми – перше висловлення – вимовляється з окличною інтонацією. Такий інтонаційний малюнок посилює емоційне напруження, виражає раптовість відчуття, здивування, захоплення чи болю. Оклична форма надає назывному елементу самостійної смислової ваги, перетворюючи його на своєрідний емоційний вибух або момент духовного осяяння. У цьому разі номінативне речення не просто називає предмет чи явище, а водночас передає реакцію мовця, відкриваючи його внутрішній

стан. Такі конструкції у мовотворчості Ганни Саблук зумовлюють динаміку поетичного мовлення, створюють ефект живого переживання, миттєвого контакту між словом і почуттям.

Напр.: *Краса життя! Вона існує, угледіти б її крізь дим* (6, с. 76);

О поле, поле! Намір твій простий (6, с. 85).

Односкладні номінативні речення як синтаксичні конструкції, що репрезентують широкий інтенційний простір буттєвості, посідають вагоме місце у формуванні ідіолекту Ганни Саблук. Вони виступають важливими маркерами її індивідуального стилю, відображаючи особливий спосіб сприйняття й художнього осмислення світу.

Висновки до розділу 2

Конструкції експресивного синтаксису (неповні (еліптичні) речення, питально-риторичні конструкції, двоскладні субстантивні та односкладні номінативні речення) слугують важливими ідіолектними маркерами поетичного мовостилю Ганни Саблук. Кожен із цих типів має власну лінгвістичну природу, формально-граматичну будову та структурно-синтаксичну організацію, однак у межах поетичного мовлення вони набувають особливого функційного навантаження. Їхній потенціал виходить за межі традиційних синтаксичних характеристик, перетворюючись на засіб емоційно-смислової концентрації, художньої експресії та індивідуального авторського самовираження. Завдяки цим конструкціям поетичний текст Г. Саблук вирізняється інтонаційною різноманітністю, фрагментарністю, внутрішньою динамікою й глибиною почуттів, що створює ефект безпосереднього емоційного переживання та інтелектуальної напруги.

Зокрема, неповні еліптичні висловлення репрезентують один із найвиразніших засобів експресивного синтаксису, що забезпечує емоційну насиченість і динамічність поетичного мовлення. Вони відображають природний перебіг думки, уривчастість внутрішнього мовлення, моментальність реакції ліричного суб’єкта. Еліптичні конструкції передають відчуття недомовленості, внутрішнього напруження, інтонаційної напруги, часто акцентують найсуттєвіше у змісті

висловлення, залишаючи простір для домислу читача. У поезії Г. Саблук такі висловлення слугують засобом психологічного заглиблення, надають текстові живої спонтанності, водночас зберігаючи гармонію між змістовою глибиною та лаконізмом художнього вислову.

Питально-риторичні конструкції відображають вторинні функції питальності, слугують засобом вираження авторської оцінки, емоційного стану чи заохочення до роздумів. У поетичному мовленні Г. Саблук такі конструкції акцентують увагу на важливих темах, передають сумнів, здивування, здогад чи внутрішнє звертання до читача, створюють ефект діалогу навіть у монологічному тексті. Завдяки цьому питально-риторичні речення збагачують синтаксичну й смислову палітру твору, підсилюють інтроспективність і загострюють сприйняття ключових мотивів поезії.

Субстантивні висловлення в поетичному тексті концентрують зміст, за передавати за допомогою ототожнення предметів, явищ чи понять глибинні асоціації та формувати яскраві, метафорично насичені художні образи. Лаконічність таких конструкцій робить можливим відтворення складних філософських, психологічних та емоційних ідей у стислому, афористичному форматі.

Комунікативно-інтенційний зміст односкладних речень номінативного типу конструкцій полягає у ствердженні факту існування, фіксації моменту буття, акцентуванні значущих фрагментів дійсності. За допомогою цих конструкцій авторка не лише констатує певну інформацію, а й передає відчуття присутності людини у світі, окреслює перелік подій, фактів, явищ природи, надаючи їм філософського забарвлення. Номінативні речення у її поетиці допомагають виокремити деталі довкілля, загострити увагу на ключових образах, активізувати сприйняття читача, спонукати його до роздумів над важливими подіями чи явищами людського буття.

РОЗДІЛ 3. СИНТАКСИЧНІ ЕКСПРЕСЕМИ В КОНТЕКСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ІНТЕНЦІЙ ЕСТЕТИЧНОСТІ ГАННИ САБЛУК

Естетика поетичного тексту виявляється в різноманітних формах і її повнота часто реалізується через синтаксичні експресеми – фігурально-риторичні конструкції, тропеїчні засоби мови (риторичні звертання, порівняння, повтори, антитези та ін.), що дають змогу авторові увиразнити контрасти, посилити емоційну напруженість, створити ритмічну й інтонаційну структуру твору. Вони сприяють формуванню образності, висвітленню внутрішніх переживань ліричного суб'єкта та посиленню смислових акцентів, роблячи поетичне мовлення багатовимірним, креативним і динамічним.

3.1.Риторичні звертання як синтаксичні експресеми поетичного тексту

До ідіолектних маркерів поетичного мовостилю Ганни Саблук, за нашими спостереженнями, належать риторичні звертання, які забезпечують природність і комунікативну адресованість тексту, увиразнюють емоційно-оцінний спектр вислову, а також розкривають образно-поетичне мовомислення автора. Ці мовні засоби, будучи частотними та повторюваними у його поетичному доробку, формують індивідуальну мовну картину світу митця, віддзеркалюють його світоглядні орієнтири та естетичні пріоритети.

У сучасній лінгвістичній практиці риторичні звертання розглядають у двох основних аспектах. З одного боку, їх витлумачують як стилістичні фігури, що виконують функцію маркерів естетичної інтенційності, слугують засобами образної виразності та емоційної експресії, збагачують поетичну тканину вислову. З іншого боку, риторичні звертання аналізують у межах категорії звертання – у контексті розмежування суміжних термінопонять вокатив, апеляція, адресат мовлення, що дає змогу глибше осмислити їхню комунікативну, прагматичну та семантичну природу.

На думку І. Вихованця, звертання – «інтонаційно виділений компонент речення, що називає істоти або персоніфіковані предмети, до яких адресовано мовлення» [10, с. 184]. Засобом експлікації звертання слугує кличний відмінок, у якому, за слушним спостереженням дослідників, «конденсовано виражено складну

структуру: мовця і його інтенцію, спонукання до дії (суб'єкт і предикат), співрозмовника (адресата вихідної моделі) та потенційну його дію з можливими валентними партнерами» [42, с. 178]. Іншими словами, кличний відмінок не лише виконує граматичну функцію формального вираження звернення, а й виявляє глибинну комунікативну структуру, в якій взаємодіють мовна ініціатива, емоційний імпульс і прагматична спрямованість висловлення. Саме за допомогою цієї форми експлікується діалогічність мовлення, що слугує посутньою рисою поетичного дискурсу.

Як стверджує О. Межов, звертальні комунікати «вносять у речення певний стилістичний елемент, рису, ознаку, функційне забарвлення, частково чи суттєво змінюючи всю реченнєву тональність, мовленнєву орієнтацію вислову. Звертання до інших може бути зумовлене певним розумово-почуттєвим стимулом, найрізноманітнішою емоційною збудженістю людини» [42, с. 179].

Риторичні звертання в поетичному тексті набувають особливої виразності, адже стають не лише формою комунікації, а й способом розкриття внутрішнього світу ліричного героя, засобом художньої типізації емоцій і думок. У межах різних комунікативних актів, жанрів і поетичних дискурсів митець застосовує різноманітні звертання, які формують емоційний тон, посилюють інтимність або драматизм мовлення. Це можуть бути:

- звертання до людей, що відбивають міжособистісний чи суспільний вимір почуттів, підкреслюють етичну або громадянську позицію ліричного суб'єкта;
- звертання до тварин, що увиразнюють емоційно-образну сферу, надають мовленню теплоти, уособлюють гармонію між людиною і природою;
- звертання до історичних або культурних постатей, які набувають символічного значення, утілюючи духовні орієнтири та моральні ідеали поета;
- звертання до явищ природи, що виявляють пантеїстичне світовідчуття, притаманне українській поезії, і формують особливу поетичну космогонію;

- звертання до абстрактних понять, які створюють простір філософських роздумів, допомагаючи поетові відтворити внутрішній стан, сумнів, надію чи відчай.

У поетичній творчості Ганни Саблук синтаксичні експресеми зверненого мовлення слугують важливими носіями естетичної інформації, адже вони вербалізують інтенції естетичності, передають експресивне значення, увиразнюють інтонаційний малюнок висловлення та сприяють формуванню афористичного регістру тексту. Завдяки риторичним звертанням посилюється сугестивність поетичного мовлення, його емоційно-образне оздоблення, а також створюється ефект діалогічності між автором і ліричним адресатом.

Зокрема, свій комунікативно-інтенційний потенціал риторичні звертання в поетичному мовленні Г. Саблук реалізують у двох основних структурно-семантичних моделях:

• ***однокомпонентні (непоширені) синтаксичні експресеми***, у яких звертання представлено однією синтаксемою – словоформою у кличному відмінку, що безпосередньо називає адресата мовлення. Такі конструкції відзначаються лаконізмом і високою емоційною наснаженістю, адже сконденсовано передають звертальний імпульс мовця. Напр.: *Моя сім'я – моя родина, і світле небо ясночоле. Тебе люблю я, Україно, і не збайдужію ніколи* (6, с. 104). Тут звертання *Україно* не лише актуалізує контакт між ліричним героєм і рідною державою, а й створює емоційно-експресивний центр поетичного висловлення;

• ***багатокомпонентні (поширені) синтаксичні експресеми***, які охоплюють два або більше узгоджувальних компонентів – означення, прикладки чи уточнення, що розгортають звертальну конструкцію, надають їй семантичної глибини та художньої деталізації. Такі звертання створюють ефект інтонаційного розмаїття, ритмічної напруги й образного насичення, напр.: *Чаруй красою, рідна мово!* (6, с. 17); *Добридень, квітко ясноока, ця сукня в тебе чарівна* (6, с. 91).

Як бачимо, у поезії Г. Саблук риторичні звертання різних структурних типів формують багатовимірну систему художньої виразності, в якій поєднуються

емоційність, риторична експресія та філософічна заглибленість авторського світобачення.

У контексті аналізованого поетичного дискурсу виокремлюємо комунікативно детерміновані апелятивні лінії-моделі із риторичними звертаннями та вокативами, що позначають різні типи адресатів поетичного мовлення та відображають характер авторського світовідчуття. Вони охоплюють кілька тематично-смислових груп, у межах яких риторичні звертання виконують як емоційно-експресивну, так і світоглядно-символічну функцію:

1) **антропоцентрична лінія**, що репрезентує звертання до людини – конкретної чи узагальненої, що увиразнює гуманістичну позицію автора, його єдність із народом:

Вперед, людино! (6, с. 33);

О, люди, ви ж сором'язливі, не треба до безодні йти (6, с. 41);

2) **природна лінія**, у якій об'єктом апеляції стають явища природи, за допомогою яких авторка виражає своє пантеїстичне сприйняття світу, органічну єдність людини з космосом і землею:

Розгомонися, вітре, хай почують всі, хай понад світом наша слава зблисне (6, с. 20);

Весно, весно, чарівнице, ти жадана – бадьори (6, с. 278);

3) філософсько-абстрактна лінія, що охоплює звертання до абстрактних понять і засвідчує глибину поетичного саморефлексування, схильність автора до роздумів про сенс буття, страждання й духовне оновлення:

Спасибі, доле, за цю мить (6, с. 143);

Ще є реальність. О любове, старайся їй не завинить (6, с. 149);

4) культурно-історична лінія, спрямована на діалог з рідним краєм, державою, із постатями минулого або символічними образами історії. Зрозуміло, що такі звертання мають функцію духовного спадкоємництва, формують культурну пам'ять:

О, Україно, ти мій світ (6, с. 57);

Буковинський краю, радісний розмаю надгірських потічків, щирості душі… Лиш на полонині ватра так палає, і порі кохання там нема межі (6, с. 84).

На думку С. Шабат-Савки, риторичні звертання в поезії виконують низку стилістичних функцій, які «забезпечують:

– створення поетичної діалогійності як риторичної скерованості суб'єкта комунікації до адресата мовлення, уявного співрозмовника, живих / неживих об'єктів;

– реалізацію емоційної інтенсивності повідомлюваного та інтимізацію поетичного тексту;

– репрезентацію метафорично-образного світосприйняття автора, духовного світу людини, її ідеалів, мрій, задумів;

– виокремлення інтенційної домінанти вірша, його ключової теми чи проблематики;

– генерацію авторської інтенційності як глобальної настанови поетичного дискурсу» [63, с. 84–85].

Система риторичних звертань у поезії Ганни Саблук є багатоаспектною: вона структурує комунікативний простір тексту, відображає складну внутрішню організацію авторського мислення – від емоційно-особистісного до філософсько-узагальненого рівня.

Упадають в око звертання до рідного краю, до України, які у поетичній творчості Г. Саблук набувають особливої емоційної та символічної ваги. Вони виступають своєрідним виявом національно-патріотичного світовідчуття поетеси, її духовного зв'язку з рідною землею, культурою, народом. Такі звертання нерідко поєднують у собі мотиви любові, туги, болю й надії, віддзеркалюючи як особистісний, так і колективний досвід ліричного суб'єкта.

Пор.: *Даруєш щедро, Україно, свої пісні, мов коровай* (6, с. 6)

Пильнуй, країно, хліборобські руки, земля не витерпить розлуки (6, с. 15)

У цих поетичних формах – Україно, країно – простежуємо прагнення до гармонії з Батьківщиною, усвідомлення її як духовного центру буття. Риторичні звертання до України часто набувають молитовно-закличного тону, стають засобом піднесення національного духу. Вони формують емоційний стрижень тексту, виявляють ідейно-естетичну домінанту її поетичного мислення – синтез любові до Батьківщини, історичної пам'яті та духовної саморефлексії.

Особливо емоційними виявляються звертання до явищ природи – вітру, весни, осені, зими, сонця, місяця, квітки тощо, які посідають помітне місце в поетичному мовленні Г. Саблук. За допомогою таких звертань авторка вибудовує живий діалог людини з природою, перетворюючи її на співрозмовника, співчутливого свідка чи навіть духовного наставника ліричного героя.

Високу експресію створюють, зокрема, звертання до вітру. Саме так авторка оживляє стихію, перетворюючи її на активного співрозмовника або символ внутрішнього стану ліричного героя. Напр.:

О вітре, мислі не розвій, прийшла пора кохати (6, с. 180);

Не буяйте, вітри, не ломіть дух, що визріти має на зиму (6, с. 90).

Такі звертання насичують текст динамікою та емоційною напругою, підкреслюють рухливість думки, хвилювання чи заклик до змін. Тут вітер постає не просто природним явищем, а носієм символічного і метафоричного значення: він здатний передавати почуття, думки, спогади, іноді – уособлювати свободу, силу природи або непокору.

Звертання до *зими* та *весни* конотують широку семантичну палітру, пов’язану з циклічністю природи та емоційним станом ліричного героя. Зима зазвичай асоціюється зі спокоєм, тишею, відчуженням, суворістю або смутком. Весна, навпаки, передаєоживлення, оновлення, надію, радість і творчий підйом. Пор.: *Втішайся, зимо, біла голова, твоя пора кульмінаційна в січні* (6, с. 72); *Здраствуй, весно!* (6, с. 140).

За допомогою таких риторичних звертань поетеса формує емоційно-семантичний контраст, що дозволяє передати зміни настрою, внутрішнього стану ліричного суб’єкта та природних циклів, посилюючи образність і експресивність поетичного тексту.

Такі риторичні звертання мають виразне емоційно-експресивне забарвлення й часто виконують функцію естетичного контрасту — від радості весняного оновлення («Весно красна!», «Зазеленій, земле, в променях тепла!») до смутку осіннього занепаду («Осене сумна!», «Листопаде тихий, шелести мені про спокій…»). У них

відчутна персоніфікація природних стихій, завдяки якій зовнішній світ постає у внутрішньому вимірі людських почуттів.

Звертання до *сонця* та *місяця* в поезії Ганни Саблук часто набувають міфологічного характеру, перетворюючись із природних явищ на символічні, архаїчні образи. Сонце може виступати як джерело життя, світла, добра, тепла і сили, що конотовано образом божественного або космічного начала. Місяць часто уособлює таємничість, мрійливість або сумнів. Напр.: *Огляньсь, сонце, зачаруй їх знову, у світім небі не буває хмар* (6, с. 257); *Ясен місяцю, не злися, вже минувся час для жнив* (6, с. 260).

Риторичні апеляції до явищ природи стають одним із найвиразніших засобів емоційної та філософської глибини поетичного мовлення Г. Саблук. Авторка апелює до таких образів, як *квітка* чи *дощова краплинка*, наділяючи їх ознаками живого співрозмовника або символічного втілення емоційного стану ліричного героя. Завдяки такій метафоризації риторичне звертання слугує інструментом художнього осмислення світу, у якому дрібні явища природи відображають внутрішній стан ліричного суб'єкта, його переживання та настрій. Напр.: *І радість на обличчі аж іскриться: цвіти, осіння квітко, червоній!* (6, с. 105); *Дощова краплинко, де ти народилась? І з якого боку надійшла?* (6, с. 93). А отже, метафоричні апеляції до квітки, дощової краплинки, як і до інших символічних образів природи, підсилюють експресивність, образність і ліричність тексту, роблячи його більш насиченим і глибоким для сприйняття читачем.

Дуже часто риторичне звертання підсилює частка «О», що засвідчує прагнення авторки надати висловленню піднесеної, експресивної інтонації, створити відчуття емоційної напруги, інтимності або величності об'єкта звернення:

О день новий, ти мій розмаю, такий, як є, ти є у нас (6, с. 128);

О віро, світись небокраєм, тепло по землі розсипай (6, с. 160).

Багатогранний світ поетичної адресатності в поезії Ганни Саблук виіскравлюють риторичні вокативи, які виокремлюють об'єкт звертання, концентрують увагу читача й мають інтонацію окличності. Пор.: *Земле рідна! Ти чарівна, неповторна у тобі краса!* (6, с. 30). За допомогою таких конструкцій поетеса

демонструє своє ставлення до світу, людей, абстрактних понять або природних явищ, поєднуючи емоційність, символізм і філософську глибину.

Якщо звертання ускладнюють структуру речення, то вокативні комунікати становлять окрему синтаксичну конструкцію (вокативне речення), граматичним маркером якого слугує оклична інтонація та грамема кличного відмінка:

Країно, нене! Сестри ми, жіночого з тобою роду (6, с. 12);

Кохана, рідна матінко – земля! Я біля тебе серце зігріваю (6, с. 9).

Отже, у поетичному мовленні Дмитра Загула риторичні звертання та вокативи виступають багатофункційним засобом художнього осмислення дійсності. Вони поєднують емоційну експресію й інтелектуальну глибину, відкривають перед читачем духовний та світоглядний простір автора, демонструють його індивідуальне сприйняття світу. Крім того, такі засоби увиразнюють етнокультурну ідентичність українців, підкреслюючи національні цінності, історичну пам’ять і духовну самобутність, що надає поетичному тексту багатовимірної художньої та соціокультурної значущості.

3.2. Порівняння як маркер поетичної естетичності

За спостереженнями Н. Гуйванюк, «поет кожного разу змушує працювати лексичний і граматичний лад мови в режимі неповторності, перетворюючи звичне на незвичне, звичайне на експресивне» [14, с. 462]. Саме такими лексико-синтаксичними експресемами, що поєднують естетичну наснаженість і високу експресивність, є порівняння, які в поезії Ганни Саблук часто виступають як засоби національно детермінованої художньої образності й допомагають відтворити культурні й історичні реалії, передати етнокультурну специфіку та підкреслити емоційно-символічну насиченість тексту.

Як зазначено в довідникових працях, «Порівняння – це троп, який полягає в поясненні одного предмета через інший, подібний до нього, за допомогою компаративної зв’язки, сполучників: як, мов, немов, наче, буцім, ніби та ін. В основі порівнянь лежать логічні операції виділення найсуттєвішої ознаки описуваного через

пошук іншого, для якого ця ознака є виразнішою, зіставлення з ним і опис» [12, с. 546].

Компаративні відношення ґрунтується на складних когнітивних процесах, серед яких провідну роль відіграють асоціації, що виникають у процесі чуттєвого сприйняття дійсності. Ці асоціації формують центральний компонент порівняльної конструкції – основу, яка акумулює семантичний потенціал порівняння, тоді як інші складові (предмет і образ) матеріалізують порівнювані явища. Водночас основою порівняння може бути як одна, так і кілька асоціацій, що забезпечує конструкції необхідну гнучкість у відтворенні художньої думки.

У простому реченні порівняння найчастіше ускладнює структуру простого речення. У складному реченні порівняльний зворот зазвичай виконує роль підрядного способу дії, іноді – підрядного міри й ступеня. Коли такий зворот є неповним підрядним реченням, він виділяється комами з обох боків, що підкреслює його синтаксичну самостійність і семантичну завершеність у межах складної конструкції.

У практиці сучасних синтаксичних студій йдеться про такі структурні типи порівняльних конструкцій:

«1. Порівняльний зворот – частина простого речення, що складається з порівняльного сполучника та повнозначного слова і виражає значення порівняння: *Щире слово, як тепло, зігріє* (6, с. 32).

2. Форма орудного відмінка – образне вираження якісної характеристики дії, коли дія або процес характеризується через порівняння однієї істоти або предмета з іншим за типові властивості: *І свіжий вітер звіддаля закреше шаблею-стрілою* (6, с. 7).

3. Описові порівняння – конструкції, що деталізують образ через епітети, атрибути або розгорнуті описи: *В красі завоженних замків земля – наче пісня нова* (6, с. 13).

4. Речення порівняльної структури – складні конструкції, що передають порівняльну логіку між подіями, явищами чи діями: *Малі віконця як живиця, ставочка дзюркіт на гостині і образ батька як зірниця, що ніби чувся десь в долині*

(6, с. 65); *Ранок, вечір – дня немає, ніби день день біжить повз мене, ніби мовчки обминає* (5, с. 78).

5. Порівняльно-приєднувальні конструкції, що побудовані за принципом образної аналогії, де порівняння органічно інтегровано в структуру речення для підсилення художнього ефекту» [24, с. 22].

Порівняльні підрядні частини та порівняльно-приєднувальні конструкції у поетичному мовленні майже не трапляються, що зумовлено властивою поетесі легкістю стилю, позбавленого надмірної синтаксичної складності. Водночас найбільш поширеними є все ж таки речення, ускладнені порівняльними зворотами, які органічно вплітаються у художню тканину тексту, посилюючи його образність і виразність.

На думку П. Дудика, «порівняння – це троп, стилістичний прийом, який полягає в поясненні одного предмета через інший, близький до нього за певною ознакою» [18, с. 362].

У порівняльних конструкціях мовець прагне розкрити суть явища або предмета, зіставляючи його з іншим об’єктом, який виконує роль зразка. Таке співвіднесення дає змогу підкреслити, наскільки порівнюваний предмет має позитивні чи негативні ознаки. Таку інтенцію мовця реалізують порівняльні звороти, які часто вводять сполучники *як, мов, немов, мовбито, нібито, наче, неначе* та ін., підкреслюючи подібність або відмінність між явищами, об’єктами чи почуттями, надають висловленню емоційного забарвлення, уточнюють ставлення мовця до описуваного, створюють образність і конкретність, роблячи опис більш наочним і живим. Пор.:

Людина, як ота бджола, – у праці вся, а планів – ріки (5, с. 64);

Душе зрадіє, – як дитятко, коли бере на руки татко (5, с. 90).

Порівняння виявляє поетичну естетичність, адже воно є одним із найефективніших засобів образного мислення та естетичного вираження думки. Завдяки порівнянню поет не тільки описує явище, а передає його через інше, більш відчутне, знайоме або емоційно насичене явище, створюючи новий художній смисл.

Напр.: *А мамина квітка, як мамина пісня, і ласка з теплом на долоні* (5, с. 117); *Й Дністер тече, як тік колись, і повертаються лелеки* (5, с. 110); *А серце, ніби юне, – мріє й мріє* (5, с. 103).

За нашими спостереженнями, порівняльні звороти формують естетику повідомлюваного з огляду на такі причини:

Образність і наочність. Порівняння робить поетичний образ зримим і живим, дозволяє читачеві «побачити» і відчути описуване явище через знайомі асоціації.

Емоційне забарвлення. Воно поглиблює емоційний вплив тексту, оскільки переносить чуттєві властивості одного об'єкта на інший.

Індивідуальність стилю. Завдяки нестандартним, оригінальним порівнянням розкривається поетичне мислення автора, його творча уява й естетичне бачення світу.

Символічність. У поезії порівняння часто набуває символічного змісту, втілюючи філософські узагальнення або морально-ціннісні орієнтири.

Мелодійність і ритмічність. Порівняльні звороти гармонійно вплітаються в ритм вірша, створюючи естетичну цілісність поетичного тексту.

Такий підхід дає змогу констатувати, що порівняння – це не лише стилістичний прийом, а засіб художнього осмислення світу, який перетворює звичайне мовлення на естетично насичений поетичний вислів.

Проаналізований матеріал дав змогу виокремити лексико-семантичні групи порівнянь у контексті поезії Ганни Саблук:

- ***назви людей та частин їхнього тіла***: *Зіпрись на совість, як на лікоть, у ній відчуєш ти себе* (6, с. 83). У наведеному прикладі порівняльний зворот «як на лікоть» виконує образно-символічну функцію. Він слугує засобом конкретизації абстрактного поняття совість через уподібнення її до чогось близького, відчутного, тілесного –ліктя. Така паралель створює відчуття опори, надійності, внутрішньої підтримки, що підкреслює моральну стійкість і духовну сутність людини;
- ***назви рослин, дерев, плодів***: *Як те зерно, – любов зійти захоче, настане час, надія проросте* (6, с. 124). Порівняльний зворот «як те зерно» відображає характерну для поетеси метафоричність і природну символіку. Порівняння

любові із зерном увиразнює ідею життєдайності, оновлення, прихованого потенціалу, який розкривається з часом. Зерно тут слугує символом зародження й відродження почуттів, а мотив проростання передає віру в невмирущість добра, надії й духовного зростання;

- ***назви абстрактних понять***: *Шануй літа, як радість на лиці, як світло в темряві, щоби не щезло* (6, с. 123). Порівняльні звороти «як радість на лиці» та «як світло в темряві» створюють емоційно-оцінний образ абстрактного поняття літа (часу життя, молодості). За допомогою цих порівнянь поетеса розкриває внутрішню красу, теплоту та неповторність життєвого періоду, наголошуючи на потребі його шанувати й берегти. Порівняння *із радістю й світлом* надає вислову піднесеного, ліричного звучання, утверджуючи думку про миттєвість, але водночас цінність людського існування. Отже, у групі «назви абстрактних понять» подібні порівняльні звороти слугують засобом конкретизації абстрактних категорій, надаючи їм емоційної глибини, образної виразності та філософського підтексту.
- ***назви предметів і речей***: *Нас вабили ті вечори, де місяць плив, як човен* (6, с. 298). У наведеному контексті порівняльний зворот «як човен» – яскраве візуально-образне порівняння, що надає описові пластичності та руху. Місяць уподібнюється до човна, який пливе небесним простором, створюючи відчуття спокою, мрійливості та гармонії з природою.Таке порівняння поєднує реальний предметний світ із поетичною уявою, уводячи в текст мотив подорожі, плинності часу, невловимої краси миті.

  Такі порівняльні звороти відіграють роль засобу візуалізації, допомагають авторці передати поетичну атмосферу, розкрити естетичне сприйняття світу й посилити емоційно-зображальний ефект поетичного висловлення;
- ***назви водоймищ і географічних об'єктів***: *Хай кохання ллється, як джерельні води, і природа краю не ховає слів* (6, с. 84). Порівняння «як джерельні води» передає ідею чистоти, природності та життєвої сили почуття. Кохання уподібнюється до джерела, що безупинно тече, даруючи свіжість, оновлення та гармонію. Таке порівняння створює відчуття єдності людини з природою, де

духовне й земне взаємопов’язані. Отже, у групі «назви водоймищ і географічних об’єктів» подібні порівняльні звороти слугують символом природної енергії, щирості й чистоти людських почуттів, надаючи поетичному тексту м’якого, мелодійного звучання та глибокої емоційності.

- ***назви, пов’язані з національною специфікою***: *І щедрістю такою співа, неначе вдома* (6, с. 31). У наведеному контексті порівняльний зворот «неначе вдома» передає емоційно-національний колорит та відчуття духовної спорідненості з рідним краєм. Тут порівняння ґрунтується не лише на подібності емоційного стану, а й на глибинному культурному змісті образу «дому» – символу затишку, традицій, родинності, душевного тепла. Таке порівняння підкреслює народну ментальність, відкритість і щирість людини, які проявляються навіть у співі. Як бачимо, у групі «назви, пов’язані з національною специфікою» подібні порівняльні звороти відіграють роль носіїв етнокультурних смислів, допомагаючи розкрити ментальну близькість героя до рідного світу, посилюючи почуття належності до національної традиції та духовних витоків.

Представлена класифікація свідчить про широкий спектр семантичних сфер, які Ганна Саблук залучає для формування емоційно насиченого й образного поетичного дискурсу, а також про прагнення до індивідуалізації мовного вираження через вибір предметів, явищ і понять, що мають символічне та естетичне навантаження.

Порівняння в поезії – це синтаксична експресема, яка не лише передає образність і емоційність вислову, а й слугує важливим інструментом виявлення індивідуального стилю автора. Як складник ідіостилю, воно стає засобом підсилення експресії, образності та емоційної насиченості тексту, одночасно структуруючи мислення автора та дозволяючи читачеві відчути унікальний світогляд і художнє сприйняття дійсності.

3.3.Повтор як ідіолектний маркер мовотворчості Ганни Саблук

Індивідуальність авторського стилю визначається сукупністю унікальних стилістичних прийомів автора та принципом вибору й комбінування мовних засобів відповідно до його авторської концепції. Такий стиль передбачає свідоме вербальне

використання обраних мовних елементів, включно з їхніми лексичними й граматичними значеннями, що забезпечує особливу, неповторну манеру письмового висловлення та вирізняє твір серед інших. У цьому контексті важливу роль відіграє **повтор** як синтаксична експресема, що підсилює емоційне забарвлення висловлення, акцентує увагу на ключових поняттях або створює ритмічну структуру тексту. Він дозволяє засобами мовної форми передати інтенсивність почуттів, напруженість або особливу значущість думки, водночас створюючи естетичну цілісність і мелодійність поетичного тексту Г. Саблук.

Як зауважує І. Чередниченко, повтор – це естетичний прийом, який «посилює художньо-зображальні властивості синтаксичних одиниць, слугує засобом контекстуальної організації висловлення» [59, с. 381].

Редуплікація одного й того самого слова в межах одного висловлення в поезії має сильний емоційний та експресивний ефект, увиразнює ключові мотиви твору і концентрує увагу читача на важливих образах чи думках. Такий прийом актуалізує авторську інтенцію, роблячи її більш виразною та помітною, що підсилює естетичне сприйняття. Напр.: *Так стрімко, так нестримно біжать, біжать літа* (6, с. 254); *Є в мелодії слова, є в словах мелодія* (6, с. 266).

Нам імпонує думка О. Тараненка, який постулює думку про те, що особливість повтору «полягає у дво- або кількаразовому використанні в межах контексту в певній послідовності тотожних чи подібних (як у формальному, так і в семантичному аспектах) звуків, слів або їх частин, синтаксичних конструкцій, ужитих компактно або дистантно, для досягнення відповідного виражального чи виражально-зображального ефекту» [54, с. 496].

Використання різних видів повторів — лексичних, звукових та синтаксичних – дає змогу поетесі поглиблювати зміст висловлення та актуалізувати основну думку. Повтори сприяють розкриттю багатогранності життєвих явищ, змальовуванню різних обставин і ситуацій. Крім того, вони забезпечують динаміку та ритмічну організацію тексту, сприяють підвищенню його експресивності та образності й роблять висловлення емоційно насиченим та структурно завершеним, що є важливим у поетичному контексті.

Частиномовна належність повторювальних компонентів виявляє і розкриває широкий інтенційний діапазон поетичного тексту, дозволяючи автору керувати емоційним забарвленням, ритмом та структурною організацією висловлення. Зокрема, повтори дієслів виконують важливу функцію підкреслення дії, її інтенсивності та тривалості, а також акцентування ключових процесів або станів у тексті. Вони сприяють динамізації висловлення, створюють ритмічну структуру поетичного твору, посилюють емоційне та смислове забарвлення дії і дозволяють автору виразно передати розвиток подій, внутрішні переживання чи закономірності поведінки персонажів, як-от: *Люблю! І вдячна аж доземно. Люблю… і цим я все сказала* (6, с. 164).

Повтори іменників у поетичному тексті виконують функцію акцентування об’єктів, явищ або понять, роблячи їх семантично та емоційно вагомими. Вони підкреслюють значущість предметів або ідей, пор.: *Мої слова із почуттями злиті, вони живі, вони бринять в мені. Любов’ю материнською умиті і світяться любов’ю, мов вогні* (6, с. 103). Повтори іменників можуть формувати символічні або асоціативні ланцюги, що підсилюють образність і експресивність поетичного тексту.

Повтори займенників у поетичному тексті створюють потужну експресивність, оскільки вони акцентують невизначеність, загальність або універсальність явищ, підкреслюють емоційну напруженість і відчуття таємничості. Пор.: *Щось гуде, щось реве, щось свистить – не існує повітряних меж* (6, с. 43); *І кожне явище у силі, і кожне має голос свій* (6, с. 54).

У контексті «*Ніхто, як я, любить не вміє, Ніхто, як я, отак не милував землею, квітами і світлом, всім тим, що світ подарував*» (6, с. 164) повторюваний займенниковий комплекс «*Ніхто, як* я» виконує потужну експресивну і акцентуаційну функцію. Завдяки такому повтору авторка підкреслює унікальність власних почуттів і дій, створюючи відчуття особистісної винятковості; акцентує емоційну інтенсивність переживань, показуючи глибину любові та щирість відчуттів; формує ритмічну повторювану структуру, що підсилює мелодійність і поетичну музикальність вислову; створює контраст між власним досвідом і досвідом інших, що підкреслює індивідуальність і неповторність автора.

Повтори займенниково-співвідносних пар у контексті *«Все, що було, – пережито. Все, що буде, – жде пісень»* (6, с. 288) засвідчують структурну і смислову організацію тексту, формуючи чітку паралель між минулим і майбутнім; підкреслюючи зв'язок часу та подій; створюючи емоційну виразність, оскільки через повтор автор увиразнює значущість пережитого і очікуваного, спонукає замислитися над універсальністю людського життя та його плинністю.

Повтори з предикативним прислівником *«немає» / «нема»* в односкладному безособовому реченні репрезентують вираження відсутності, нестачі або позбавленості чогось, акцентуючи узагальненість або універсальність твердження, передаючи суб'єктивне ставлення мовця до дійсності: *Немає маминого ока, нема ні ласки, ні порад* (6, с. 26)

Синтаксичні експресеми з повторюваною часткою «щоб» реалізують метакомунікативні інтенції, оскільки в контексті цілісного висловлення виражає оптативну семантику, зокрема побажання, пор.: *Щоб душу смуток не палив, щоби печаль в лісах блукала, було сумних поменше б днів, або й зовсім би їх не стало* (6, с. 44).

Високу емоційність поезії Ганни Саблук забезпечує «полісиндетон – риторична фігура, що полягає в нагромадженні сполучників або інших службових слів для логічного й емоційного виділення того чи того складника висловленого» [60, с. 130]. Особливо продуктивним є повтор сполучника «і», який у поетичних текстах авторки створює ефект нагромадження образів, послідовного розвитку думки та ритмічної посиленої інтонації. Пор.: *І небо рідне та безкрає, і тепле сонце, золоте, і навіть стомлені лелеки вертають з-за морів сюди* (6, с. 6); *Та є ще правда – щира, затяжна, і є горби, що житимуть віками. І є дорога, що в житті одна – до Новоселиці, лечу туди думками* (6, с. 85).

Як бачимо, повтор сполучника «і» акцентує значущість кожного компонента образного ряду, підсилює емоційну насиченість та експресивність висловлення, сприяє естетичній цілісності поетичного тексту, його афористичності: «*У рідній мові посміхаюсь, красу землі очима п'ю. І в слові світлому кохаюсь, і в ньому доброту ловлю»* (6, с. 70).

Отже, повтори у поетичному тексті Ганни Саблук увиразнюють ключові елементи висловлення, підкреслюють емоційну насиченість та образність твору, сприяють структурній та ритмічній організації тексту, виявляють індивідуальну авторську інтенцію та естетичність.

3.4. Комунікативно-інтенційний зміст афористичних висловлень у поетичному тексті

У поетичному тексті Ганни Саблук функціюють «афористичні висловлення як фігурально-риторичні конструкції, що мають універсальний характер, репрезентують систему аксіологічних настанов та ідеалів суспільства, формують національно-культурну концептосферу людини й етносу, слугують посутніми ідіолектними складниками мовостилю письменника» [61, с. 145]. Як синтаксичні експресеми поетичного тексту, вони виконують функцію узагальнення, підсумовування та виділення ключових образних думок. Вони природно інтегруються у поетичний дискурс і збагачують його семантичну, емоційну та стилістичну насиченість.

Суть таких конструкцій полягає в тому, що вони:

- стисло і завершено формулюють образну або смислову думку, роблячи її легко впізнаваною та запам’ятовуваною;
- надають висловленню ритмічної завершеності та мелодійності;
- створюють ефект загальної істини або життєвої аксіоми, що підкреслює універсальність авторського бачення;
- дають змогу авторові виразно вербалізувати власну інтенцію, роблячи текст естетично цілісним й образно насиченим.

Афоризм визначають як особливий жанр усної чи письмової творчості, що формулює оригінальні узагальнення у стислій формі [26, с. 49], а також як «коротку, влучну думку, легко запам’ятовувану, яка відображає глибокий зміст і набула популярності як крилатий вислів» [37, с. 32–33].

На думку Н. Шарманової, афоризм – це «логічне, образне судження узагальнювального характеру, що в категоріях раціональності чи парадоксальності

відбиває навколишній світ і виступає еквівалентом предикативної структури» [66, с. 236].

Афористичні висловлення у поетичному тексті відображають морально-етичний кодекс особистості, ментальні риси народу та особливості національного світогляду. Вони постають своєрідним втіленням духовних цінностей, життєвого досвіду й народної мудрості, адже саме такі тексти нерідко набувають форми художніх збірок із повчальними, аксіоматичними судженнями, що містять життєствердні висновки та слугують моральним орієнтиром для багатьох поколінь. У цьому контексті поділяємо позицію дослідників, які визначають низку ключових ознак афоризмів: лаконічність і стисліcть вислову, узагальненість і завершеність думки, глибину судження, художню образність, авторську індивідуальність, оригінальність формулювання та актуальність змісту. Такі характеристики забезпечують афористичним висловленням особливу естетичну силу й впливовість у структурі поетичного тексту.

У поетичному тексті превалює глобальна авторська інтенція афористичних конструкцій – репрезентувати загальнолюдські принципи буття, моральні чесноти людини, духовні орієнтири розвитку суспільства й національні цінності через метафорично-образну форму та естетично довершену синтаксичну структуру афористичного висловлення. Ганна Саблук вербалізує індивідуальне світобачення у формі, релевантній змістовій глибині, здійснюючи естетичний вплив на реципієнта, підносячи мовлення до рівня високого стилю, позначеного вишуканістю, риторичною виразністю та художньою досконалістю. Напр.: *Солодка мить – слова, а слово силу має* (6, с. 259); *Що рідне, то в душі не гине, людина думкою прудка* (6, с. 96).

Афористичні конструкції вербалізують широкий комунікативно-інтенційний зміст, спрямований на те, щоб передати узагальнені життєві істини, сформулювати морально-етичні настанови, утвердити певні ціннісні орієнтири та світоглядні позиції. Вони покликані не лише інформувати, а й впливати — викликати роздуми, спонукати до самопізнання, осмислення людського буття, формування естетичного смаку й духовної культури адресата. Пор.: *Зі всіх століть, через віки завжди нас гріла рідна мова* (6, с. 12); *Довіку з нами істина одна: людина до людини тягне руки* (6, с. 35). Такі афористичні висловлення набувають універсального значення, що виходить

за межі індивідуального досвіду автора, трансформуючись у колективні моделі мислення й моральні орієнтири суспільства.

У поетичному дискурсі Г. Саблук афористичні конструкції спрооєктовані на те, щоб:

1) передати національно-патріотичні почуття, глибоку любов до України, її історії, культури та духовних традицій. Пор.: *Й наймиліша серед всіх світів є краса лиш рідної держави* (6, с. 8); *Є очі матері між нас, є рученята сина. І нам потрібен мирний час, щоби цвіла країна* (6, с. 49). За допомогою таких афористичних конструкцій авторка утверджує ідею єдності народу, його моральну силу, прагнення до свободи й гідності. Такі афоризми – потужний засіб формування національної самосвідомості, духовного піднесення та збереження культурної спадщини українського народу.
2) возвеличити українську мову, увиразнити її багатство, мелодійність і глибину смислового наповнення. Поетеса за допомогою лаконічних конструкцій демонструє невичерпні можливості українського слова, його здатність передавати найтонші відтінки думок і почуттів. Напр.: *У вільній мислі – вільне слово злітає, наче в неба птах. Чаруюсь в українській мов, моєї щирості це смак* (6, с. 81); *Все зло піде у забуття, бо головне – є рідна мова, і є народ, і є життя, а швидкість вітру – випадкова* (6, с. 18). Такі конструкції не лише утверджують красу та виразність мови, а й сприяють збереженню її духовної сутності, формують повагу до національного мовного надбання, слугують засобом самоідентифікації та культурного самоствердження народу;
3) спонукати людину замислитися над загальнолюдськими проблемами буття, плинністю та безповоротністю життя, сенсом існування, цінністю кожної миті. Вони пробуджують внутрішню рефлексію, закликають до духовного самопізнання, морального очищення й усвідомлення власної відповідальності перед собою, суспільством і світом. Напр.: *І все ж – цікаве майбуття, зневіра хай не йде до серця. Нема в минуле вороття, над горизонтом синь сміється* (6, с. 11); *За літом – літо, все пережито, і лиш барвінок цвіте – як цвів* (6, с. 297); *В помилках є досвід, сила* (6, с. 186);

4) утвердити активну життєву позицію людини, закликати до внутрішньої сили, віри у власні можливості та подолання труднощів, як-от: *Не жалій за тим, чого нема, бо є все для того, щоби жити!* (6, с. 47); *Завжди в небес ми просим сили, а доля справиться сама* (6, с. 59); *Без люті й страху треба все долать, талант завжди як грім із неба* (6, с. 61). У цих висловленнях простежується оптимістичне світобачення, ствердження ідеї духовної стійкості, мужності, цілеспрямованості та невтомного прагнення до самореалізації. Вони формують переконання в необхідності приймати життя з гідністю, без страху й розпачу, адже саме внутрішня віра й сила духу є запорукою гармонії та успіху;
5) шанувати родину, сім'ю, людські взаємини, підкреслювати цінність близьких стосунків, взаємоповаги, підтримки та любові між людьми. Вони виховують усвідомлене ставлення до сімейних і соціальних обов'язків, наголошують на важливості духовного єднання, довіри та гармонії у стосунках, формують моральні орієнтири, що сприяють зміцненню родинних зв'язків та культурних традицій. Напр.: *За роком рік – і вік мина, в дітей вже діти – є родина. Й подій багато, та одна нам стелить доленька стежину* (6, с. 95); *Де мати й син – любов свята, вона усе перемагає* (6, с. 255); *Все та ж долина, і широка, мабуть, ще й ширша, та німа. Така вона в селі Потоки, жила там Мати. Вже нема…* (6, с. 66);
6) вивищувати щасливу мить життя, підкреслюючи цінність кожного пережитого моменту, радості та внутрішньої гармонії. Напр.: *І щастя більшого не треба, ніж відчувати серця ритм* (6, с. 246); *І скільки б весен я не зустрічала, та жодній з них не буде забуття. Бо я смакую, я іду помалу, щоб милуватися дорогами життя* (6, с. 229).

Варто зауважити, що афористичні конструкції базуються на контрасті, тому їм притаманна антитетичність, яка виявляється у протиставленні або зіставленні понять, явищ чи ситуацій, об'єднаних спільним контекстом. Це дає змогу авторці досягти виражально-зображувального ефекту: підкреслити протилежність, акцентувати несумісність, або, навпаки, показати діалектичне співіснування явищ, створюючи глибину та динаміку висловлення. Пор.: *Білий сніг – він без пітьми, Чорна ніч без*

барвів білих. Біле й чорне між людьми, чорне тут нескромно всілось (6, с. 43); *Ще вчора ти невдачу стрів, пекло вогнем у серці, а нині усмішка з-під брів так визріла в люстерці* (6, с. 49).

Афористичні висловлення часто мають окличну інтонацію, що підсилює емоційне забарвлення думки, надає їй експресивності та переконливості. Пор.: *Завжди людину праця окриля, земля також цього так хоче!* (6, с. 22); *Бо ще горить жага в очах – творить добро!* (6, с. 38). Така інтонаційна особливість дозволяє миттєво привернути увагу адресата, підкреслити значущість висловленого судження і створити ефект мовної енергетики. Завдяки окличності афоризм стає більш динамічним, живим та запам'ятовуваним, сприяє емоційному впливу на читача або слухача, формуючи стійке враження та посилюючи художню й морально-етичну силу вислову.

Афористичність у періодах треба розглядати як глибоко органічний елемент синтаксичної експресії. Перша частина періоду містить інформацію, яка узагальнюється та підсумовується, перетворюючись на чітке, карбоване висловлення, що завершує і формулює образну думку, демонструючи результат поетичного пізнання. Пор.: *Коханий край у білім сні чарує небо кольорами, здобута радість у борні, – поклали не одне життя ми* (6, с. 7); *Крізь вітру шум впиваюся у жаль: знайоме ж все до крайньої стежини. В дитинстві думалось, що це вже даль, – хто знав, що доля в світ полине?* (6, с. 85).

Отже, афористичні висловлення допомагають осмислити невідворотність життєвих процесів, утвердити гуманістичні ідеали, спонукають до збереження духовної рівноваги та гармонії у світі.

Висновки до розділу 3

Серед синтаксичних експресем, що вербалізують інтенції естетичності в поезії Ганни Саблук, проаналізовано риторичні звертання, порівняння, повтори, афористичні конструкції, побудовані за моделлю розповідного речення, антитези, окличного висловлення, періоду. Зокрема, риторичні звертання та вокативи, що становлять однокомпонентні та багатокомпонентні експресеми, мають апелятивні й

рефлексивно-символічні моделі, слугують багатофункційним засобом художнього вираження, поєднуючи емоційну експресію, мисленнєву глибину та образну насиченість тексту. Вони структурують поетичний простір, вербалізують емоційні та інтелектуальні інтенції автора, відкривають духовний світ автора, увиразнюють етнокультурну ідентичність і створюють ефект діалогічності з адресатом, природою та абстрактними поняттями. поєднуючи ліричну чуттєвість із мисленнєвою глибиною.

Порівняння в поезії вербалізують інтенції естетичності, відображають здатність автора передавати складні емоційні й концептуальні переживання через зіставлення образів, предметів або явищ. Вони слугують інструментом уточнення сенсу, підсилюють емоційний ефект, роблять образи більш наочними та виразними. За допомогою порівнянь поет акцентує особливості характеристик, створює асоціативні ланцюги, підкреслює контрасти та глибину думки, водночас формуючи естетичну й образну багатоплановість поетичного тексту.

Повтор як фігурально-риторична конструкція слугує ідіолектним маркером поетичної мовотворчості, що засвідчує індивідуальний стиль Ганни Саблук, її лінгвокреативність та здатність до емоційно-виразного підкреслення ключових ідей. За допомогою повторів посилюється ритмічність і мелодійність тексту, акцентується значущість певних образів або понять, формується впізнаваний мовний почерк, що відображає авторське бачення світу та його естетичні пріоритети.

Поетеса активно використовує афористичні висловлення, які характеризуються широким інтенційним діапазоном, спрямованим на осмислення загальнолюдських цінностей, морально-етичних норм, духовних і національних орієнтирів. Вони покликані формувати світогляд, виховувати патріотичні та гуманістичні почуття, спонукати до роздумів над життям і його сенсом, а також підкреслювати значущість родини, людських взаємин і щасливих митей. З опертям на лаконічність, образність та художню завершеність афоризми слугують ефективним засобом вираження авторського бачення світу та впливу на емоційно-інтелектуальну сферу адресата.

ВИСНОВКИ

У сучасній поліпарадигмальній лінгвістиці експресивний синтаксис – один із напрямів синтаксичної теорії, що вивчає способи посилення емоційно-комунікативного впливу висловлення на адресата мовлення, поєднує логічну чіткість вислову з його емоційно-естетичним наповненням. Завдяки гнучкості синтаксичних структур, інтонаційній багатогранності та здатності передавати найтонші відтінки почуттів, саме синтаксис забезпечує максимальну виразність і переконливість мовлення.

Експресивність постає як універсальна лінгвістична категорія, що охоплює всі рівні мовної системи, однак саме у сфері синтаксису вона виявляється найповніше. Синтаксичні засоби надають мовленню емоційної наповненості, динаміки й виразності, формують авторський стиль, створюють ритмомелодику фрази, підсилюють смислові акценти. Саме за допомогою речення-висловлення автор як творець тексту здатен передати найтонші відтінки свого ставлення до побаченого чи почутого, авторські інтенції та оцінки, тому синтаксичний рівень закономірно вважають осереддям експресивного потенціалу мови.

У дослідженні конструкції експресивного синтаксису досліджено як фігурально-риторичні висловлення або синтаксичні експресеми, що переважно корелюють із риторичними фігурами. Саме вони виконують функцію засобів емоційно-естетичного впливу на адресата, забезпечуючи глибше художнє сприйняття вислову. Такі конструкції засвідчують високий рівень мовленнєвої організації, у якій форма цілеспрямовано підпорядкована завданню посилення смислової, інтонаційної та емоційної виразності. Особливо відчутної сили експресивні засоби набувають у поетичному тексті Ганни Саблук, де вони слугують основним механізмом розкриття авторських переживань, ритміко-інтонаційної напруги та художньої енергії слова.

Синтаксичні експресеми здатні активно впливати на когнітивно-ментальний простір людини – її свідомість, емоції, духовне сприйняття, – вирізняючись від стандартних синтаксичних структур своєю художньою наснаженістю. Саме ці засоби формують індивідуальний мовостиль Ганни Саблук, надаючи йому емоційної глибини та естетичної виразності. Як ідіолектний маркер у системі мовно-

виражальних конструкцій, вони надають мові авторки особливої впізнаваності, виокремлюючи її серед інших.

Експресивний синтаксис слугує ключовим засобом самовираження автора, що формує індивідуальний стиль, поєднує стислість вислову з глибиною змісту, інтелектуальність із емоційністю. У поетичному дискурсі Ганни Саблук ця взаємодія представлена як гармонійна єдність форми та змісту: синтаксичні конструкції набувають естетичної ваги, стаючи засобом передавання внутрішнього ритму, емоційної динаміки й духовного настрою її поезії.

У поетичній мовотворчості Ганни Саблук експресивний синтаксис виконує комплекс взаємопов'язаних функцій: емоційно-виражальну, розкриваючи внутрішній світ ліричного суб'єкта; акцентуаційну, увиразнюючи ключові смислові й емоційні домінанти; ритміко-мелодійну, формуючи музичність, темп і ритм поезії; композиційну, упорядковуючи логічну та емоційну структуру твору; і стилетвірну, відображаючи індивідуальність авторського мовлення. Завдяки цьому експресивні синтаксичні конструкції стають не лише засобом граматичної організації, а й естетичним інструментом, що забезпечує цілісність, динаміку й художню неповторність поетичного тексту.

За нашими спостереженнями, у поетичному ідіолекті Ганни Саблук функціюють різноманітні конструкції експресивного синтаксису, однак серед домінантних вирізняються неповні (еліптичні) речення, питально-риторичні висловлення, двоскладні субстантивні та односкладні номінативні конструкції, риторичні звертання, порівняння, повтори й афористичні формули. Саме ці синтаксичні експресеми формують інтонаційно-емоційний ритм її поетичного мовлення, слугують засобом вираження естетичних намірів авторки, виявляючи високий рівень майстерності поетеси та її вміння точно підбирати мовні конструкції для передавання тонких відтінків думок і почуттів. Отож образ автора в поетичному дискурсі постає як поєднання змістових, емоційних і синтаксично-експресивних засобів, що разом створюють цілісну художню самобутність тексту.

До маркерів поетичного ідіолекту Ганни Саблук належать ***неповні еліптичні речення,*** які, незважаючи на свою структурну неповноту, залишаються семантично

завершеними та не потребують відновлення пропущених членів. У її поетичному мовленні такі синтаксичні експресеми виконують кілька ключових функцій: забезпечують економію слів і стислий виклад, стимулюючи роздуми читача; формують ритміку та мелодійність рядків, роблячи текст плавним і співзвучним; підсилюють емоційний вплив, виділяючи важливі слова чи образи; а також створюють паузи й акценти, що організовують інтонаційно-емоційну динаміку поезії. Найбільш поширені еліптичні експресеми, що вербалізують буттєву семантику і відображають індивідуальну манеру письма Ганни Саблук, увиразнюють авторське світобачення.

Серед синтаксичних експресем у поетичному дискурсі Ганни Саблук вирізняються ***питально-риторичні конструкції***, які увиразнюють авторське «я» та розкривають експресивний потенціал тексту. Питальна форма дає змогу передавати широкий спектр емоційно-оцінних і суб'єктивно-модальних відтінків, надаючи мовленню виразності та внутрішньої напруги, створюючи діалогічність, посилюючи емоційний вплив на читача, спонукаючи його до співпереживання та роздумів над художнім змістом твору. Риторичні запитання створюють акценти на ключових образах і думках, організовують ритм тексту та підсилюють психологічну присутність ліричного суб'єкта. На нашу думку, питально-риторичні конструкції у поезії Ганни Саблук постають у результаті глибоких авторських роздумів над життям, подіями та внутрішніми переживаннями, відображають особисте ставлення автора до світу й передають багатство емоцій, суб'єктивних оцінок та філософських роздумів.

З-поміж експресивних синтаксичних засобів у поезії Ганни Саблук особливе місце посідають ***двоскладні субстантивні речення***, які позначають ключові поняття, узагальнені образи або філософські ідеї, відображають авторське сприйняття світу. Вони виконують комплексну функцію ідентифікації та ототожнення, об'єднуючи номінативно-ідентифікаційну роль – для характеристики ознак і властивостей суб'єктів; функцію ототожнення – для перенесення абстрактних понять на конкретні образи; оцінну та порівняльну – для увиразнення внутрішніх змін і емоційних станів; для створення асоціативної та метафоричної цілісності тексту; узагальнювально-

образну – для формування цілісного сприйняття світу, для презентації універсальних принципів життя людини.

До синтаксичних засобів, що визначають ідіостильову особливість поетичного тексту, належать ***односкладні речення іменного типу***, які виконують називну функцію, підсилюють зорову та емоційну насиченість образів і репрезентують авторський погляд на об'єкт чи явище. Номінативні речення в поетиці Ганни Саблук виділяють деталі довкілля, акцентують ключові образи та активізують сприйняття читача, спонукаючи його до роздумів над важливими подіями й явищами людського життя. Конструкції називного уявлення додають динаміки поетичному мовленню, створюючи широкий інтенційний простір буттєвості.

Серед конструкцій експресивного синтаксису, що вербалізують інтенції естетичності, виокремлено ***риторичні звертання***, як однокомпонентні, так і багатокомпонентні експресеми, що поєднують емоційну експресію, мисленнєву глибину та образну насиченість, структурують поетичний простір, вербалізують інтелектуальні й емоційні наміри Ганни Саблук, відкривають її духовний світ, підкреслюють етнокультурну ідентичність та створюють ефект діалогічності з читачем, природою й абстрактними поняттями, гармонійно поєднуючи ліричну чуттєвість із філософською глибиною.

Порівняння в поезії Ганни Саблук передають естетичні наміри поетеси, відображають її здатність виражати складні емоційні та концептуальні переживання через зіставлення образів, предметів або явищ. Вони уточнюють сенс, підсилюють емоційний ефект, роблять образи наочнішими та виразнішими, акцентують особливості характеристик, створюють асоціативні ланцюги, підкреслюють контрасти та глибину думки, формуючи багатоплановість і естетичну насиченість поетичного тексту.

Повтор у поезії Ганни Саблук – це фігурально-риторичний засіб і маркер ідіостилю, що демонструє її лінгвокреативність і здатність емоційно підкреслювати ключові ідеї. За допомогою повторів посилюється ритм і мелодійність тексту, виділяються важливі образи та поняття, водночас формується впізнаваний мовний почерк, який відображає авторське сприйняття світу та його естетичні пріоритети.

Частиномовна належність повторювальних компонентів у поезії Ганни Саблук не лише визначає їхню граматичну структуру, а й істотно впливає на передавання емоцій, ритмічну організацію та композиційну побудову тексту. Вибір конкретних частин мови для повтору (дієслів, іменників, займенників, прислівників, часток) дає змогу авторці увиразнювати ключові образи, посилювати мелодійність і динаміку рядків, формувати інтонаційні контрасти образів та думок.

Ганна Саблук активно використовує ***афористичні висловлення***, які охоплюють широкий спектр інтенцій, що спрямовані на осмислення загальнолюдських цінностей, моральних норм і національних орієнтирів. Вони формують світогляд, виховують патріотичні та гуманістичні почуття, стимулюють роздуми про життя й його сенс, підкреслюють значущість родини, взаємин і щасливих митей. Завдяки лаконічності, образності та художній завершеності афоризми стають ефективним засобом вираження авторського світогляду та впливу на емоційно-інтелектуальну сферу читача.

Перспективу дослідження мовостилю Ганни Саблук убачаємо в комплексному аналізі конструкцій експресивного синтаксису з опертям на авторські інтенції, емоційну насиченість та етномаркованість комунікативних стратегій поетичного дискурсу, що дасть змогу простежити взаємодію різних синтаксичних засобів у створенні емоційно-естетичної цілісності тексту, оцінити їхній вплив на мелодику, інтонаційне багатство та образну насиченість поезії, здійснити систематизацію ідіолектних ознак, що визначають унікальний стиль поетеси. Такий аналіз посприяє поглибленому розумінню сугестивності в поезії, розкриттю механізмів творення індивідуально-авторської картини світу та письменницького мовостилю загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Батринчук З. В. Еліпсис як один із інструментів вираження експресивності в сучасному епістолярному дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. : «Філологія», 2017. № 27. С. 11–13.
2. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. *Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2001. С. 406–415.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К. : «Академія», 2004. 344 с.
4. Безкровна І. О. Поетичний текст як комунікативний акт: типи адресатів. *Мовознавство*. 1998. № 4–5. С. 67–72.
5. Безпечний І. Теорія літератури. Торонто : Молода Україна, 1984. 304 с.
6. Бекетова О. В. Структурно-семантичні та функціональні особливості фігур повтору в аргументативних текстах. *Вісник КДЛУ*. Серія : Філологія. Київ, 1997. №5. С. 3–13.
7. Бойко Н. І. Типи лексичної експресивності в українській літературній мові. *Мовознавство*. 2002. №2–3. С.10–22.
8. Вавринюк Т. Засоби експресивного синтаксису в художньому тексті. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету* . 2013. Вип. 9. С. 222–228.
9. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис. К.: Либідь, 1993. 368 с.
10. Вихованець І. Звертання. *Українська мова*. Енциклопедія. Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. К. : «Укр. енцикл.», 2000. С. 184.
11. Галаган В. Емотивність, експресивність та конотація як засіб вираження оцінки. *Наукові записки*: *Філологічні науки.* 2008. Вип. 80. С. 171–178.
12. Гром’як Р. Т., Ковалів Ю. І. Літературознавчий словник-довідник. К.: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.

13.Гуйванюк Н. Експресивний синтаксис: досягнення і проблеми. *Актуальні проблеми синтаксису*: матеріали міжнародної наукової конференції. Чернівці: Рута, 2006. С. 267 – 275.

14.Гуйванюк Н. В. Лексичні й синтаксичні експресеми як засіб суб'єктивізації висловлення (на матеріалі творів буковинських письменників). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. 2011. Вип. 7. С. 90–96.

15.Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст: вибрані праці. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.

16.Гуйванюк Н. В., Агафонова А. М., Шабат-Савка С. Т. Синтаксис неповного речення. Еквіваленти речень: навчально-методичний посібник. Чернівці: Рута, 2007. 100 с.

17.Гуйванюк Н. В., Шабат С. Т. Питальні речення в сучасній українській мові: навчально-методичний посібник. Чернівці : Рута, 2000. 66 с.

18.Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. К. : Академія, 2005. 368 с.

19.Єрмоленко С. Я. Експресивність. *Українська мова*: енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. К. : Укр. енцикл., 2000. С. 156–157.

20.Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилістика та культура мови. К. : Довіра, 1999. 431 с.

21.Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика. К. : Наукова думка, 1982. 212 с.

22.Журавлева С. І. Реалізація питальності як супрасинтаксичного елементу в нетипових текстах (на матеріалі англомовних текстів) : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 1996. 26 с.

23.Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис: монографія. Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с.

24. Заоборна М. С. Порівняльні конструкції в системі складнопідрядного речення української мови: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. 28 с.
25. Зоріна Ю. В. Називний теми і називний уявлення в контексті сегментованих конструкцій поетичного і публіцистичного текстів: монографія. Вінниця, 2021. 212 с.
26. Іванюк Б. Афоризм. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. С. 49–50.
27. Івкова Н. М. Фігури експресивного синтаксису в сучасній публіцистичній літературі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Горлівка, 2007. 218 с.
28. Калашник В. С. Українська поетична афористика як джерело естетичного сприймання основних життєвих цінностей. *Українська духовна культура в системі національної освіти*: тези доповідей та повідомлень. Х. : ХДУ, 1995. С. 31–33.
29. Колоїз Ж. В. Афоризми Ліни Костенко як транслятори загальнолюдських цінностей і національних пріоритетів. Філологічні студії. 2014. Вип. 11. С. 210–232.
30. Коломієць В. У рідній мові посміхаюсь: нові поезії. К.: Сучасний письменник, 2012. С. 4.
31. Кондратенко Н. В. Актуалізована пунктуація в постмодерністському тексті. Українське мовознавство : міжвідомчий науковий збірник. 2010. Вип. 40/1. С. 145–149.
32. Кононенко В. І. Трансформації художнього мовостилю: поетичні тексти. *Вісник Прикарпатського університету*. Філологія. 2012. Вип. 26–27. С. 149 –154.
33. Коржак З. Вираження експресивності номінативних речень (на матеріалі сучасних українських художніх текстів): автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.02.01.Івано-Франківськ, 2007. 22 с.
34. Костенко Н. В. Українське віршування XX століття. Київ, 1993. 232 с.

35. Криштанович О. В. Мовленнєва структура образу автора у творчості Юрія Федьковича : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Чернівці, 2005. 19 с.
36. Крупа М. І. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 416 с.
37. Куньч З. Риторичний словник. Київ : Рідна мова, 1997. 342 с.
38. Кухаренко В. А. Інтепретація тексту. Вінниця: Нова книга, 2004. 272 с.
39. Лазебник Ю. С. Символіка поетичного тексту. *Мовознавство*. 1989. № 6. С.40–44.
40. Лучук І. В. Мистецтво поетичне в дискурсі української лірики та письменницької критики: монографія. Львів; Київ, 2012. 444 с.
41. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови: підручник / за ред. Л. І. Мацько. К. : Вища школа, 2003. 462 с.
42. Межов О. Г. Функційне навантаження вокативів у поетичних творах Василя Стуса. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. 2014. Вип. 44. С. 178–181.
43. Навчук Г. В., Шинкарук В. Д. Формально-синтаксичні та функціонально-семантичні особливості окличних речень: монографія. Тернопіль : «Астон», 2007. 200 с.
44. Пац Л. І. Способи текстової організації: парцеляція, приєднування, сегментація. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. Львів, 2004. Вип. 34. Ч. І. С. 105−112.
45. Приходько Г. І. Взаємозв’язок оцінки, емоційності, експресивності та модальності. *Вісник Черкаського університету*. Філологічні науки. Вип. 78. Черкаси, 2005. С. 134 –141.
46. Сидоренко Т. К. Індивідуальний стиль письменника. *Українська мова і література в школі*. 1969. №2. С.6– 12.
47. Скаб М. С. Граматика апеляції в українській мові. Чернівці : Місто, 2002. 272 с.
48. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.

49. Сологуб Н. М. Поняття «індивідуальний стиль письменника» в контексті сучасної лінгвістики. *Науковий вісник Чернівецького національного університету*: зб. наук. пр. / наук. ред. Б. І. Бунчук. Чернівці : Рута, 2001. Вип. 117 – 118 : Слов'янська філологія. С. 34–38.
50. Сорочинська І. Р. Семантична типологія афоризмів у сучасній лінгвістиці. *Кременецькі компаративні студії:* науковий часопис. 2018. Вип. VIII. С. 382–390.
51. Сухар Т. Лексичний повтор як експресивний прийом синтаксису. *Мандрівець*. 2003. №5. С.28– 30.
52. Сушинська І. Номінативні речення периферійного типу («називний уявлення», «лекторський номінатив»). *Функціонально-когнітивні вияви граматичних структур*: зб. наук. пр. К.: ІЗМН, 1998. С. 62-67.
53. Сюта Г. М. Художній стиль (мова поезії). Українська лінгвістика XX – поч. XXI ст. Система понять і бібліографічні джерела. Київ, 2007. 368 с.
54. Тараненко О. О. Повтор. *Українська мова*: енциклопедія, за ред. В. М. Русанівського і О. О. Тараненка. 2-ге вид. Київ, 2004, С. 459.
55. Тараненко О. О. Фігура мови. *Українська мова*: енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. К. : Укр. енцикл., 2000. С. 695–696.
56. Таран Т. В. Принципи поцінування емоційно-експресивного синтаксису української барокової проповіді. *Мовознавство*. 1993. № 6. С. 3–8.
57. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії. К.: «Вища школа», 1984. 168 с.
58. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.
59. Чередниченко І. Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. К.: Рад. шк., 1962. 386 с.
60. Шабат-Савка С. Повтор як емоційно-експресивний маркер поетичного ідіолекту Богдана Мельничука. *Лінгвостилістичні студії.* Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. Вип. 16. С. 122–134.

61. Шабат-Савка С. Т. Афористичні висловлення «У світлотінях летючої миті» Віталія Колодія: комунікативно-інтенційний зміст та експресивність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітраного університету*. Серія: Філологія. Зб. наук. пр. Вип. 56. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 145–149.
62. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові : монографія. Чернівці: «Букрек», 2014. 412 с.
63. Шабат-Савка С. Т. Риторичні звертання як маркери поетичного ідіолекту Дмитра Загула. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 36 (75). № 1. 2025. Частина 1. С. 82–88.
64. Шабат-Савка С. Т. Синтаксичні експресеми в поетичному дискурсі Лесі Українки: інтенційність та естетичність. *Записки з українського мовознавства*: Вип. 28: зб. наук. праць / головний ред. Ж. В. Краснобаєва-Чорна. Одеса: „ПолиПринт", 2021. С.187–195.
65. Шабат-Савка С. Т. Українськомовний питальний дискурс: монографія. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 332 с.
66. Шарманова Н. М. Знаковість афористики Б. Д. Грінченка: перетин мовного і національного кодів. Філологічні студії. 2014. Вип. 10. С. 233-247.
67. Шевченко Т. В. Функційні особливості номінативних речень поетичному дискурсі. Український смисл. 2015. № 2015. С. 233–241.
68. Шерех Ю. Третя сторожа : Література : Мистецтво. К. : Дніпро, 1993. 590 с.
69. Шляхова Н. Емоції і художня творчість. К. : Мистецтво, 1981. 103 с.
70. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови : підручник. К. : Академія, 2004. 408 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Саблук Г. І. Від серця жіночого: пісні, вірші, поеми. К.: Сучасний письменник, 2009. 252 с.
2. Саблук Г. І. Ідея з впевненістю в успіх. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2021. 408 с.
3. Саблук Г. І. Очима обіймаю світ: нові поезії. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 316 с.
4. Саблук Г. І. Променевий переплин. Нові поезії. К.: Юніверс, 2014 312 с.
5. Саблук Г. І. У наспівах часу: нові поезії. Ніжин: «Аспект-Поліграф», 2017. 336 с.
6. Саблук Г. І. У рідній мові посміхаюсь… Нові поезії. К.: Сучасний письменник, 2012. 314 с.